

Torsdagen den 11 november

Kl. 14.00

Torsdagen den
11 november 1971*Ang. informationen
om utfärdandet av
skolbetyg*

§ 1 Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

§ 2 **Ang. informationen om utfärdandet av skolbetyg**

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Johanssons* i Skärstad (c) i kammarens protokoll för den 27 oktober intagna fråga, nr 329, och anförde:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad har frågat mig, om det kan anses vara tillfredsställande att skolledare och lärare först långt in på terminen får veta att eleverna skall ha betyg vid utgången av samma termin.

Bedömningen av elevernas arbetsresultat skall som anvisningarna till läroplanen utsäger vara fortlöpande. Denna bedömning är således en kontinuerlig process. Skolöverstyrelsens beslut nyligen innebär enbart att – såsom tidigare gällt för fackskolan och gymnasiet med undantag för höstterminen 1970 – bedömningen skall redovisas i betygsform även vid höstterminens slut.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret.

Det är väl inte fel att påstå att det råder något av villervalla på betygsområdet i dag. Man frågar: Skall vi ha betyg eller inte, och hur ofta? Stark kritik har riktats mot det betygssystem vi nu har – med all rätt skulle jag vilja säga.

Kritik har redan riktats även mot det betygssystem som håller på att utarbetas. Samtidigt som man måste beklaga att vi inte nått längre på detta område inom vårt skolväsende får man verkligen hoppas att skolöverstyrelsen inte producerar något som kommer att skapa större irritation än den vi redan har.

Anledningen till min fråga är att när halva höstterminen gått får lärarna via massmedia veta att betyg skall ges för höstterminen. Utbildningsministern måste ändå vara medveten om att lärarna uppfattade situationen så när höstterminen började att man inte skulle ge några betyg vid dess slut.

Det måste väl vara något fel vid uppläggningsen när lärare och elever inte kan få ett sådant besked vid terminens början. Kommunikationerna måste också vara dåliga mellan skolöverstyrelsen och lärarna när beskedet måste komma via massmedia.

Anser utbildningsministern verkligen att denna ordning är tillfredsställande?

När det gäller betygssystemets utformning – för någon form av betyg

*Ang. principerna
för statens konst-
råds beställningar*

måste finnas — anser jag att elever, föräldrar och lärare skall få vara med och säga det avgörande ordet.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag delar herr Johanssons i Skärstad uppfattning att det är önskvärt med god information ut till lärarna på ett så tidigt stadium som möjligt. I detta konkreta fall hade skolöverstyrelsen av någon anledning inte möjlighet att ge ett besked före terminsstarten. Det är i och för sig beklagligt men jag utgår från att speciella svårigheter har förelegat i detta fall. Beslutet togs av skolöverstyrelsen den 27 september.

Jag vill med anledning av herr Johanssons i Skärstad allmänna resonemang om betygssystemet understryka att skolöverstyrelsen har beslutat om förlängd remisstid till den 1 juni. Det bör ge mycket goda möjligheter för både elever, lärare och föräldrar att diskutera och kritiskt granska det nya förslaget och bedöma det mot det nuvarande. Självfallet har man också möjligheter att lämna fram förslag till nya lösningar. Redan i den referensgrupp som utarbetat detta förslag har lärare, föräldrar och elever varit representerade. Även i fortsättningen kommer det att finnas möjligheter för alla dessa tre kategorier att påverka det förslag som regeringen så småningom skall få från skolöverstyrelsen.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Mot bakgrunden av det som utbildningsministern senast sade hoppas vi på en bättre ordning i framtiden till skolans bästa. Jag anser nämligen att skolan behöver få en bättre och mera långsiktigt upplagd information om planeringen inom sitt område.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Ang. principerna för statens konstråds beställningar

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Palms* (s) i kammarens protokoll för den 2 november intagna fråga, nr 342, och anförde:

Herr talman! Herr Palm har frågat mig om jag är beredd att redogöra för de principer som ligger till grund för de beställningar som sker via statens konstråd.

Enligt instruktion för statens konstråd har konstrådet till uppgift att genom förvärv av konstnärliga arbeten till statens byggnader och andra lokaler för statliga myndigheter verka för att konstnärliga värden införlivas med samhällsmiljön.

Rådet består av ordförande, vice ordförande och fem andra ledamöter. Ordföranden, vice ordföranden och fyra av de övriga ledamöterna utses av Kungl. Maj:t. Därvid utses en av ledamöterna på förslag av byggnadsstyrelsen och fyra på förslag av akademien för de fria konsterna och Konstnärernas riksorganisation.

Innan rådet fattar beslut om medelsdispositioner skall samråd ske med byggnadsstyrelsen, nationalmuseum eller i vissa fall annan myndighet.

Med ledning av den allmänna målsättning som anges i instruktionen har rådet att själv avgöra hur de tillgängliga medlen skall användas för olika konstnärliga arbeten.

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Motivet för min fråga är den oro som kommer till uttryck i konstnärskretsar och inom konstnärernas riksorganisation KRO beträffande sysselsättningsläget i denna utpräglade låginkomsttagargrupp. För hela utsmyckningen av stora offentliga lokaler har beställningar ibland gjorts hos en enda konstnär. Detta har varit fallet i bl. a. universitet och sjukhusanläggningar.

Särskild uppmärksamhet tilldrog sig för någon vecka sedan utsmyckningen av riksdagshuset när konstverk av en enda konstnär, till en kostnad av en kvarts miljon kronor, placerades på ett enda ställe i huset. I detta fall är det emellertid, enligt uppgift som jag fått från upplysningstjänsten, fråga om en deponering från statens konstråd, vilket innebär att riksdagen inte uppträtt som köpare.

När statens konstråd bildades efter lågkonjunkturen 1937 på initiativ av den dåvarande kulturministern Arthur Engberg var ju avsikten att öka sysselsättningen, bl. a. genom att sprida uppdragen på ett större antal goda konstnärer. Insatserna skulle under inga förhållanden betraktas som ett socialt stöd – något som jag vet att alla yrkesutövande konstnärer föraktar. De vill kort och gott ha fler uppdrag där deras arbetsinsatser avlönas på ett hyggligt sätt. Vi som genom olika uppdrag känner stämningarna bland dessa kulturarbetare vet hur ofta de understryker behovet av att motverka kommersialiseringen för att göra vår samhällsmiljö vackrare och mänskligare.

Vad jag sagt om den aktuella utsmyckningen i detta hus utgör naturligtvis ingen kritik av det förnämliga konstverk som vi nu kan glädja oss åt att få uppleva på nära håll. Min fråga är av mer principiell karaktär, och jag har velat vidarebefordra de farhågor i detta avseende som uttalats och sannolikt också kommer till fortsatta uttryck från konstnärskretsar. Jag uttrycker därför förhoppningen – som jag tror på goda grunder – att utbildningsministern har dessa frågor under observans.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Efter herr Palms preciseringar vill jag bara göra några korta kommentarer.

År 1963 gjorde konstrådet totalt 73 beställningar av skulpturer och stafflikonst. År 1970 fördelade konstrådet medel till 900 enheter, varav stafflikonsten upptog 886. Dessa inköp fördelas på inte mindre än 400 konstnärer. De anförda siffrorna visar enligt min uppfattning att konstrådets verksamhet till följd av den för några år sedan ändrade konstruktionen och av allmän praxis kommit att spridas så att allt fler konstnärer fått beställningar. Jag vill inte gärna diskutera det konkreta fallet utan önskar beträffande konsten i riksdagshuset endast understryka att det var första gången som rådet gjort inköp av oljemålningar från den ifrågakvarande konstnären.

Till slut, herr talman, vill jag tillägga för ordningens skull att i

*Ang. principerna
för statens konst-
råds beställningar*

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. tidpunkten
för tillsättande av
utredning om be-
skattningen av
ideella föreningar*

*Om en tåg färje-
förbindelse Ystad-
Polen*

instruktionen för konstrådet finns särskilda jävsregler som hindrar att ledamöter kan gynna sig själva. Dessutom äger val av ledamöter rum vart tredje år.

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för de preciserade uppgifterna. Samtidigt vill jag än en gång uttrycka den oro som finns på olika håll och understryka att det är värdefullt att vi har fått den här mera siffermässiga redogörelsen inför kammaren. Tack än en gång!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. tidpunkten för tillsättande av utredning om beskattningen av ideella föreningar

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Norrby* i Gunnarskog (c) i kammarens protokoll för den 4 november intagna fråga, nr 348, och anförde:

Herr talman! Herr *Norrby* i Gunnarskog har frågat mig när jag avser att tillsätta den av 1965 års riksdag förordade utredningen om de ideella föreningarnas beskattning.

Till svar får jag meddela att jag avser att anmäla frågan om direktiv för en sådan utredning vid denna veckas konselj.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Jag ber att på herr *Norrby* i Gunnarskog vägnar – han är förhindrad att närvara – få tacka finansministern för svaret. Det är ju glädjande att utredningen kommer i gång så snabbt, och det är naturligtvis ännu mera glädjande om utredningen kan ge ett tillfredsställande resultat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om en tåg färjeförbindelse Ystad–Polen

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Peterssons* i Röstånga (fp) i kammarens protokoll för den 3 november intagna fråga, nr 346, och anförde:

Herr talman! Herr *Petersson* i Röstånga har frågat om jag delar hans uppfattning att en tåg färjeförbindelse Ystad–Polen kan vara ett viktigt regionalpolitiskt komplement för att styra investeringar till sydöstra Skåne.

Den nuvarande bilfärjeförbindelsen mellan Ystad och Polen har haft positiv betydelse för Ystadsområdet. En komplettering av denna färjeförbindelse med en tåg färjeförbindelse skulle enligt min bedömning i och för sig kunna förbättra områdets utvecklingsmöjligheter. Frågan, som emellertid också har andra viktiga aspekter, kommer att prövas av regeringen inom den närmaste tiden.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Först vill jag betona att jag var tveksam, huruvida jag skulle ställa denna fråga till kommunikationsministern eller till inrikesministern. Färjeförbindelserna sorterar naturligtvis under kommunikationsdepartementet, men denna speciella färjeled kan inte betraktas ur isolerad kommunikationssynpunkt. Den är i högsta grad en regionalpolitisk sak med stor betydelse för sydöstra Skåne, där ju folkavtappningen under decennier varit alltför stor och bidragit till att ge Skåne den befolkningsmässiga slagsida som råder för närvarande.

Jag tackar statsrådet Holmqvist för det positiva svar jag har fått. Det bör glädja inte bara mig utan alla människor som bor och verkar i hela Österlen.

De polska trafikmyndigheterna har uttryckt både oro och otålighet över att de inte får besked från motsvarande myndigheter i Sverige om hur dessa ställer sig till en tåg färjeled Ystad-Polen. I Polen står man i begrepp att bygga en ny färja, och man avvaktar otåligt det svenska svaret. Och i Ystad och i Österlen råder samma oro, samma otålighet. Oron får ibland ny näring genom vissa skrivelser, som förekommer även i SJ:s egen tidning. Denna tåg färjeförbindelse är alltså en hjärtesak för regionen. Det knyts stora förhoppningar till nyinvesteringar därigenom, och man tror och hoppas att man skall kunna ändra på befolkningsutvecklingen.

Vad som i denna fråga varit ytterst allvarligt och vanskligt är att en eventuell – jag betonar eventuell – satsning på Trelleborg-Sassnitz kommer att äventyra den regionalpolitiska utvecklingen i Sydöstskaåne. Skall vi hjälpa denna region kan vi inte låta SJ arbeta i en riktning och statsmakterna i en annan. Det fordras alltså nyinvesteringar inom regionen, investeringar som skulle göra att folkminskningen slutar, att det skapas nya arbetstillfällen och att det över huvud taget skapas en framtidstro på denna del av Skåne.

För framtida lokaliseringar kan ingen åtgärd i denna första omgång vara mer angelägen än en klarsignal för denna tåg färjeled. Jag anser frågan vara av den vikt att den inte kan bedömas av SJ, utan den måste regeringen bedöma helt och hållet själv. Jag frågar: Innebär detta besked att den regionalpolitiska bedömningen kommer att gå före SJ:s ekonomiska bedömning?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag noterar att herr Peterssons i Röstånga inlägg också utgör ett uttryck för att hans parti är intresserat av dessa frågor. Sedan lång tid tillbaka har utvecklingen nere i sydöstra Skåne engagerat de politiskt verksamma där. Det finns inom socialdemokratiska partiet en särskild kommitté som sysslar med sydöstfrågorna i Skåne. Den kommittén uppvaktade för en tid sedan kommunikationsministern just i detta ärende och fick av honom det beskedet, som man noterade med tacksamhet, att ett beslut är att vänta redan före årsskiftet.

Jag har haft tillfälle både i höst under två dagar och även i tidigare sammanhang att besöka kommunerna i Österlen, och därför är jag väl informerad bl. a. genom samtal med representanter för Ystads kommun

om hur betydelsefull man anser att denna fråga är på det kommunala planet.

Eftersom regeringen intagit den ståndpunkten att man skall kunna bringa denna fråga till ett snabbt avgörande, vilket är uttryck för att vi är medvetna om hur stämningarna är i Österlen, tror jag att vi kan anse att frågan kommit ett gott stycke framåt.

Herr PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Jag vill betona att detta för folkpartiets del inte är någon ny sak. Vi har förut verkat för den, och på vårt landsmöte förelåg åtskilliga motioner i denna fråga, vilka landsmötet tog mycket positiv ställning till. Vi har samma åsikt inom hela partiet, och det är alltså inte bara vi riksdagsmän från Skåne som driver denna fråga.

Jag vill säga att det är omöjligt att lokaliseringpolitiskt satsa på Österlen om statens järnvägar samtidigt skall fatta beslut i en helt annan riktning. Om jag uppfattat saken rätt, och det tror jag, kommer man att samordna åtgärderna för att få effekt. Mister Ystad denna tåg färjeled kan man med säkerhet räkna ut att det kommer att drabba järnvägsnätet i övrigt. Då känner man igen mönstret, och spåren förskräcker.

Vi väntar nu på regeringens helhetsbedömning som inrikesministern talat om. Under tiden får inga missar göras – missar som skulle avskräcka från nyinvesteringar och nyetableringar inom detta område.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. tidsstudier

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Gustafssons* i Säffle (c) i kammarens protokoll för den 4 november intagna fråga, nr 352, till herr socialministern, och anförde:

Herr talman! Herr Gustafsson i Säffle har frågat socialministern om han vill medverka till att garantier skapas för att tidsstudier bedrivs under mänskligare former. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Arbetsstudiefrågor faller inom parternas fria förhandlingsområde och anledning saknas att ingripa för att ändra på detta förhållande. Ett arbetsstudieavtal träffades mellan Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen år 1948 och enligt vad jag erfarit pågår förhandlingar om en revision av detta avtal.

Herr GUSTAFSSON i Säffle (c):

Herr talman! Så länge vi på en stor del av vår arbetsmarknad har det nuvarande lönesystemet med ackordsbetalning måste det också finnas tidmätning eller tidsstudier som underlag för ackordsättningen. Att dessa tidsstudier är en källa till irritation och framkallande av stress är allmänt känt. Det är därför av största vikt att tidsstudierna utföres på ett för den anställda så skonsamt sätt som möjligt. I de flesta fall sker detta också. Men det finns exempel på motsatsen.

Orsaken till min fråga är en händelse som inträffade i början av den

här månaden vid ett större företag i Mellansverige. Ackordet hade sänkts med 60 öre. De anställda protesterade och sittstrejkkade. Kontrollstudier gjordes på en anställd av en verkstadsingenjör, en tidsstudieman och verkstadsklubbens ordförande. Den anställde blev tillsagd att det gick för långsamt. Han kollapsade och blev sjukskriven. Att det till sist blev en uppgörelse där ackordet sänktes med 25 i stället för 60 öre är en annan sak. Vad man reagerar mot är att människor skall pressas till sitt yttersta för att klara sin existens. Här måste på ett eller annat sätt garantier skapas för att förhindra ett upprepande.

I svaret sägs också att samhället inte har någon anledning att ingripa för närvarande, och det är väl riktigt. Att man är intresserad av dessa frågor framgår dock inte minst av att den svenska nationalkommittén för 1972 års FN-konferens om utvecklingstendenserna inom arbetsmiljöområdet har anfört vissa synpunkter. Dess ordförande är förre statsministern Erlander. Kommittén säger:

"Arbetsmiljöbegreppet har vidgats från att från början endast omfatta arbetsolycksfall till en totalsyn på människans arbetsmiljö sedd såväl ur fysisk som psykisk synpunkt. Det har också blivit allt svårare att dra gränsen mellan den inre och den yttre miljön. Detta bör leda till en bättre integration inom miljöområdet."

För att nå därhän säger man bl. a. att samhället bör genom lagstiftning fastställa de krav som skall ställas på arbetsmiljön. Detta kommer väl så småningom.

Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag är väl medveten om att sådana händelser som den åberopade föranleder diskussion om huruvida det nuvarande systemet är rimligt. Det är alldeles klart att man på arbetstagsidan har den uppfattningen att arbetsgivaren i dag i åtskilliga frågor har ett tolkningsföreträde som inte är motiverat. Det gäller på olika områden inom arbetslivet där man i dag från arbetstagsidan begär att få ett större inflytande över bedömningen och anser att arbetsgivarens ståndpunkt inte alltid skall vara vägledande när en uppgörelse inte kan ske.

Jag vet inte hur ackordet i det berörda fallet hade tillkommit och om det fanns en uppgörelse, men är omständigheterna de som nämndes har säkerligen vederbörande fackförbund och Landsorganisationen uppmärksammat händelsen, så att den blir föremål för diskussion i anslutning till den revision som jag talade om.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
11 november 1971

Ang. vissa ideella organisationers verksamhet bland alkoholister och narkomaner

§ 7 Ang. vissa ideella organisationers verksamhet bland alkoholister och narkomaner

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr Sellgrens (fp) i kammarens protokoll för den 2 november intagna fråga, nr 337, och anförde:

Herr talman! Herr Sellgren har frågat om jag har uppmärksammat det framgångsrika arbete, som utförs av ideella organisationer och religiösa församlingar bland alkoholister och narkomaner, och om jag med anledning därav är beredd att ta initiativ till samverkan mellan myndigheterna och dessa organisationer.

Ideella organisationer och stiftelser, varav vissa med religiös förankring, gör sedan lång tid tillbaka betydelsefulla insatser i vården av alkoholmissbrukare. Ett trettiotal vårdanstalter drivs av sådana sammanslutningar, varvid driftkostnaderna betalas helt av statsmedel. Inom den öppna nykterhetsvården utför bl. a. länkororganisationerna ett värdefullt arbete, som till stor del betalas av statsmedel från anslaget Bidrag till Länkrörelsen m. m. Från detta anslag utgår även bidrag till sammanslutningar för stöd och hjälp åt läkemedelsmissbrukare samt till viss konvalescentvård för narkotikamissbrukare. Det är helt naturligt att ett nära samarbete sker mellan myndigheterna och organisationerna beträffande denna verksamhet, och såvitt jag har mig bekant fungerar detta samarbete på ett tillfredsställande sätt.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialminister Aspling för svaret på min enkla fråga. Det utgör ett erkännande av vad som görs bland ideella organisationer och religiösa församlingar.

Jag tycker ändå att svaret inte är helt tillfredsställande. Det är uppenbart att samhällets resurser att hjälpa människor, som knäckts av alkoholism och narkomani, till ett normalt liv är alltför begränsade. Oftast blir det det vanliga mönstret, att de olyckliga vandrar ut och in genom olika anstalter: vårdhem, sjukhus, fängelser. Den sista anhalten kan bli sluten psykiatrisk vård, och då är man vanligen knäckt för livet.

Under de senaste åren har det emellertid blivit vanligare och vanligare att människor i den här olyckliga situationen har funnit att en radikal kristen upplevelse ger deras liv en ny inriktning genom tro på Kristus och att de därigenom har befriats från ett förödande begär. Den möjligheten har alltid funnits och använts. Men det är påfallande hur det på den senaste tiden närmast utvecklats till en rörelse att olyckliga människor söker sig till de kristna församlingarna. Där upplever de också att tron på Kristus håller och ger dem kraft att motstå en till synes outsläcklig törst efter alkohol eller narkotika. I den kristna gemenskapen får de även daglig hjälp tills de är rehabiliterade. Inte sällan får de bo i ett kristet hem och som medlem i familjen uppleva en sida av livet som förut varit dem fullständigt främmande.

I andra fall finns särskilda hem – typ Strandgården – där de under en återanpassningstid får leva i en miljö som hjälper dem tillbaka till självförtroende och själslig balans. Den här verksamheten får på sina håll,

särskilt i Lewi Pethrus' stiftelse för filantropisk verksamhet, en sådan omfattning att behov uppstått av särskilda polikliniker där alkohol- och narkotikaskadade kan tas emot. Jag föreställer mig att en sådan klinik skulle bli ett centrum för samverkan mellan läkare, socialvårdare och själasörjare.

Den här verksamheten uppmärksammas av lokala myndigheter, såsom socialvårdare, arbetsförmedlare och läkare vid sjukhus, och även på det regionala planet, som vid våra fångvårdsanstalter, där skyddskonsulenterna är med.

Att jag framställde min fråga beror på att jag inte tycker mig ha märkt att regeringens uppmärksamhet är tillräckligt stor på det här området. Det svar jag har fått av socialministern, där han pekar på det bidrag som går ut till de olika organisationerna, röjer också något av detta. Skulle det bidraget vara ett mått på vad som görs, då släpar samhällets åtgärder efter i väsentlig grad. Jag skulle därför vilja efterlysa vad regeringen gör, via socialstyrelsen, kriminalvården och arbetsmarknadsstyrelsen, för att söka lämpliga former för kontakt och samarbete med de här organisationerna. Jag vill gärna ha en närmare precisering på den punkten.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Inom nykterhetsvården drivs, som jag tidigare har framhållit, ett trettiotal av sammanlagt ca 50 erkända och enskilda anstalter av stiftelser eller liknande organisationer av ideell natur. I flera fall finns förankring hos något religiöst samfund. Inom den halvöppna och öppna nykterhetsvården förekommer i stor utsträckning medverkan av ideella och andra organisationer. Ett tiotal organisationer driver alkoholpolikliniker med statliga och kommunala bidrag. Många övervakare och frivilliga medverkande inom nykterhetsvården tillhör ideella eller religiösa samfund.

Vad gäller inackorderingshemmen drivs så gott som samtliga av kommuner. Lewi Pethrus' stiftelse för filantropisk verksamhet driver dock med stöd av statsbidrag ett inackorderingshem med skyddad sysselsättning i Järbo. Stiftelsen driver också, som nämnts, ett konvalescenthem benämnt Strandgården. Kommunal nykterhetsnämnd som sänder alkoholskadade till detta hem får statsbidrag med 75 procent av vårdkostnaden. Vidare driver stiftelsen ett natthärbärge i det s. k. Nalenpalatset i Stockholm. Stockholms kommun bidrar till driften av denna anläggning. Stiftelsen har såvitt jag har mig bekant också för avsikt att starta en alkoholpoliklinik i Nalenpalatset.

Jag har, herr talman, bara velat göra en kort sammanfattning för att belysa dels den samverkan som här förekommer med ideella och religiösa samfund och organisationer, dels det aktiva stöd som samhället i olika former ger verksamheten. Det gäller inte bara den statliga sidan utan också den kommunala sidan. Denna verksamhet är under utveckling.

Hela nykterhetsvården är ju i dag föremål för en intensiv debatt. En rad utredningar pågår, som har till uppgift att bl. a. se över principer och framgångslinjer på nykterhetsvårdens sida.

Jag tycker, herr talman, att det sagda understryker att från samhällets sida är dessa frågor i hög grad i centrum för uppmärksamhet och aktivitet.

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. vissa ideella
organisationers
verksamhet bland
alkoholister och
narkomaner*

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag tackar för det här tillägget till svaret, som ytterligare visar socialministerns positiva inställning till denna verksamhet. Men jag är övertygad om att här finns väsentligt mycket mer att göra, inte enbart på det statsbidragsberättigade området. Lewi Pethrus' stiftelse har särskilt nämnts, och jag kan säga att man inom den verksamheten under det här året på frivillig väg samlat in mellan 2 och 2,5 miljoner kronor. Om man då tänker på att statens bidrag till länkrörelsen m. m. är 500 000 kronor, kan man få ett mått på vad staten gör i förhållande till enskild verksamhet. Omslutningen för den verksamhet som jag här nämnt är i år ca 5 miljoner kronor.

Men, herr socialminister, det är inte bara stöd på det ekonomiska området utan även samverkan i kontakt mellan de olika organen som jag efterlyser. Man upplever på sina håll mer eller mindre något av en bodelning mellan exempelvis sjukvård och själavård. Därför menar jag att det borde vara helt naturligt att en läkare eller en socialarbetare i sin kontakt med alkohol- eller narkotikaskadade frågar om han eller hon skulle vilja få kontakt med själasörjare. Jag tror att man från centralt håll kan medverka till ökad kontakt på detta område. Det skulle hjälpa även i fråga om kontakterna med skyddskonsulenterna.

Sedan jag hade lämnat in den här frågan träffade jag en skyddskonsulent från en av våra fängvårdsanstalter. Han tog kontakt med mig och sade: "Det händer saker och ting i er församling." Ja, sade jag. Sedan talade han om att han fått allt färre klienter på grund av de många omvändelser som har skett i fråga om alkohol- och narkotikaskadade. Han sade vidare: "Medan ni har hand om dem har vi inga problem." Detta visar att det finns kontakt på det regionala planet. Men den bör fördjupas så att den blir ett led i normal kontakt mellan dessa organisationer och samhällets olika funktioner. Härvidlag efterlyser jag just ett initiativ från regeringens sida via de olika ämbetsverken.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag skall bara göra en kort kommentar.

När herr Sellgren nämner siffror här, så bör det ändå understrykas att anslaget till länkverksamheten väsentligt ökas under senare år. Jag nämner bara som ett exempel att 1968/69 utgick ett anslag på 700 000 för alkoholskadade – det är uppe i 1,5 miljoner i dag.

Men det här belyser ju inte hela den verksamhet samhället bedriver. Låg mig nämna anslaget till nykterhetsnämnderna; det är ett anslag på 85 miljoner.

Jag har med detta velat betona att samhällets insatser på det här området är omfattande och har ökat starkt under senare år.

Sedan tar herr Sellgren upp frågan om sjukvården och kontakterna där. Det är ju framför allt en fråga för landstingen och huvudmännen, och det är självfallet så att landstingen i olika avseenden söker utveckla kontakter – jag skulle vilja säga demokratin inom sjukvården – för att i hög grad se till att de enskilda patienterna kan erhålla allt det stöd de behöver under en sjukdomstid.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr civilministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Mattssons i Skee (c) i kammarens protokoll för den 4 november intagna fråga, nr 347, och anförde:

Herr talman! Herr Mattsson i Skee har frågat mig av vilken anledning beslut av affärsdrivande verk i frågor som rör lokalisering av anläggning eller fördelning av resurser inom visst län såsom framgår av 38 § länsstyrelseinstruktionen undantagits från länsstyrelsens handläggning.

Enligt länsstyrelseinstruktionen (1971:460), som trädde i kraft i samband med den partiella omorganisationen av länsförvaltningen, skall central myndighet och länsstyrelsen samråda i vissa planeringsfrågor. Har central myndighet fattat beslut som rör lokalisering av anläggning eller fördelning av resurser inom visst län och finner länsstyrelsen att beslutet strider mot regionalpolitiska mål för länet, bör länsstyrelsen påkalla att regeringen omprövar beslutet.

Det ligger i sakens natur att de affärsdrivande verkens handläggning, med hänsyn till att deras verksamhet skall bedrivas i affärsmässiga former, inte alltid kan bindas genom generella regler på samma sätt som övriga förvaltningsmyndigheters handläggning. I enlighet med riksdagens beslut om den partiella länsförvaltningsreformen (prop. 1970:103 s. 141, SU 132, KU 34, rskr 248 och 308) har därför de bestämmelser, som jag har nämnt nu, inte gjorts tillämpliga på de affärsdrivande verken. Självfallet bör emellertid de affärsdrivande verken så långt möjligt följa de regionalpolitiska riktlinjer som statsmakterna drar upp. Det är därför angeläget att de samråder med länsstyrelsen i frågor av regionalpolitisk betydelse för länet. I sådana frågor är givetvis inte heller länsstyrelsen på grund av ifrågavarande generella bestämmelser som gäller förvaltningsmyndigheterna i övrigt förhindrad att påkalla regeringens uppmärksamhet i anledning av beslut av affärsdrivande verk.

Herr MATTSSON i Skee (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för svaret.

Länsstyrelserna har ju ålagts betydligt större uppgifter i planeringsarbetet nu, och i länsstyrelsekungörelsen — t. ex. 5 § — sägs att det åligger länsstyrelsen att särskilt ta befattning med den regionalpolitiska planeringen. Så gör man en uppräknning av olika ämnesområden och nämner bl. a. väg- och trafikväsendet.

Mot denna bakgrund blev jag något förvånad över att finna att de affärsdrivande verkens beslut, som kunde beröra frågor inom ett län, var undantagna från den granskning som i övrigt tillkommer länsstyrelsen enligt 38 § som jag åberopat i min fråga. Exempelvis statens järnvägar är ju ett mycket stort affärsdrivande verk på det mycket viktiga trafikområdet. Och eftersom länsstyrelserna nu skall ha att syssla med den regionalpolitiska planeringen och uppnåendet av de mål som man sätter upp, så måste det vara nödvändigt att åstadkomma samstämmighet mellan de åtgärder som man planerar från ett affärsdrivande verks sida och de mål som man sätter upp för utvecklingen inom ett län. Jag tycker

Ang. handläggningen av de affärsdrivande verkens lokaliseringsfrågor m. m.

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. handlägg-
ningen av de affärs-
drivande verkens
lokaliseringsfrågor
m. m.*

inte minst att detta blir särskilt angeläget när länsstyrelserna, enligt kommunikationsdepartementets kommuniké, under de närmaste åren skall syssla med omfattande trafikplanering. Då måste det etableras ett mycket intimt samråd mellan affärsdrivande verk och de planerande länsmyndigheterna, och då är det verkligen angeläget att man i tid kommer in i den diskussionen.

I svaret sägs att på grund av de affärsmässiga former som de affärsdrivande verken skall bedriva sin verksamhet i kan man inte knyta upp deras handläggning på samma sätt som när det gäller förvaltningsmyndigheterna. Jag har en viss förståelse för det. Jag noterar också med tacksamhet det uttalande som civilministern gör, att man från de affärsdrivande verkens sida så långt möjligt skall följa upp de regionalpolitiska riktlinjerna. Men jag tror att man från länsplaneringssidan upplever det som en brist att inte ha någon fastare form av samråd eller diskussioner med de affärsdrivande verken. Jag vill fråga om det inte nu med de ökade trafikplaneringsuppgifterna finns anledning att överväga någon form av mera bundet samråd mellan länsstyrelser och affärsdrivande verk, även om detta inte kan ske i anslutning till 38 § länsstyrelseinstruktionen.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Skillnaden mellan de affärsdrivande verken och förvaltningsmyndigheterna är bl. a. att det inom de affärsdrivande verken sker en resursfördelning på löpande band och i annan ordning än den som kan snöras in i bestämmelser som skall gälla för förvaltningsmyndigheter.

Den trafikplanering som länsstyrelserna nu har fått i uppgift att ta ansvaret för är däremot just ett uttryck för hur vi ser på den samordning som måste komma till stånd mellan å ena sidan länsstyrelsernas regionalpolitiska verksamhet och det ansvar de har sig ålagt där och å andra sidan de uppgifter som SJ har att svara för i det sammanhanget, nämligen trafiken på statens järnvägar.

Det är ju självklart att den planering som länsstyrelserna skall ha ansvar för när det gäller trafiken i hög grad kommer att innebära att ett samarbete blir nödvändigt mellan SJ och länsstyrelserna. All planering som länsstyrelserna är engagerade i regionalpolitiskt kommer att kräva motsvarande samarbete när det gäller övriga statliga affärsdrivande verk. Det finns inga motiv för att inrymma den affärsdrivande verksamheten i den typ av bestämmelser som gäller för de övriga förvaltningsverksamheterna.

Herr MATTSSON i Skee (c):

Herr talman! Jag kan förstå de argument som civilministern här anfört, men då tycker jag också att det är mycket angeläget att understryka vikten av att detta samråd kommer till stånd i god tid, så att man från länsplaneringssidan inte bara blir hänvisad till att "påkalla regeringens uppmärksamhet i anledning av beslut av affärsdrivande verk", som avslutningen på civilministerns svar lyder, utan att det blir ett aktivt samarbete, så att inga olägenheter av denna paragraf behöver uppkomma.

Torsdagen den
11 november 1971

Ang. de ekonomiska förutsättningarna för fortsatt undervisning vid samernas folkhögskola i Jokkmokk

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Om jag fortfarande haller mig till trafikplaneringen som ett exempel i detta sammanhang, så kan väl inte länsstyrelserna komma in i mera god tid än när man har lagt ansvaret för trafikplaneringen på länsnivån hos länsstyrelserna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Ang. de ekonomiska förutsättningarna för fortsatt undervisning vid samernas folkhögskola i Jokkmokk

Herr statsrådet MOBERG erhöll ordet för att besvara herr Öhvalls (fp) i kammarens protokoll för den 5 november intagna fråga, nr 356, till herr utbildningsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Öhvall har frågat chefen för utbildningsdepartementet om han är beredd att medverka till att skapa ekonomiska förutsättningar för fortsatt undervisning vid samernas folkhögskola i Jokkmokk. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Svenska samernas riksförbund och Same-Ätnam har hos Kungl. Maj:t aktualiserat frågan om fortsatt undervisning vid samernas folkhögskola. Frågan bereds för närvarande i utbildningsdepartementet.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga, som dock egentligen inte gav mig något besked – frågan bereds för närvarande; den står alltså öppen.

Nu är det ju så, att man på samernas folkhögskola under flera år har arbetat under mycket otrygga förhållanden. Man har inte kunnat planera för framtiden, eftersom framtiden har varit så oviss. Skolans nuvarande huvudman, Svenska missionssällskapet, kyrkan och samerna har nu för avsikt att lägga ned skolan. Jokkmokks kommun och sameorganisationerna har i det läget förklarat sig villiga att bilda en stiftelse för att överta skolan. Men sameorganisationerna har samtidigt sagt att de inte har någon möjlighet att klara sin andel av de ekonomiska åtagandena, och man räknar med att staten i det läget skall träda till.

Skolan har under innevarande läsår hankat sig fram tack vare gåvor och bidrag från olika organisationer och enskilda personer. Det är inte att undra på, om både skolans ledning och elevkåren finner en sådan situation vara mycket besvärande, ja olustig. Elevkåren har också i en amper skrivelse meddelat även chefen för utbildningsdepartementet att man uppskattar skolan, att man önskar ha den kvar och att man vill ha ett samiskt inflytande över skolan.

Samernas folkhögskola står öppen för alla, men den skall ju inom ramen för folkhögskolestadgan också bedriva sådana aktiviteter som tjänar samiska önskemål om skolan såsom ett samiskt kulturellt centrum. Skolan är välbelägen i Jokkmokks kommun och den har goda förutsättningar att etablera ett samarbete även med folkbildningsorganisationer.

Dessutom är miljön den bästa tänkbara för en skola av den här typen.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Som jag förmodar att herr Öhvall förstår är jag förhindrad att nu ge ett definitivt besked, eftersom detta är en budgetfråga. De speciella problem som uppstår genom att den nuvarande ägaren-huvudmannen har sagt sig vilja sluta redan från den 1 januari och inte vid budgetårsskiftet – detta vet de intresserade – kommer vi att kunna klara i särskild ordning.

Hela frågan är under remissbehandling. Vi har ännu inte fått in remissvaren från alla de myndigheter som har anledning att uttala sig om framställningen, men jag kan försäkra herr Öhvall och kammaren i övrigt att regeringen kommer att se till att verksamheten vid denna skola kommer att kunna fortsätta under nästa läsår.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Jag tackar för det positiva beskedet, även om det är kortsiktigt. Man måste förstå att situationen inte är tillfredsställande för dem som skall arbeta i skolan. Men genom det sista uttalandet statsrådet gjorde vill jag ändå tyda svaret som positivt.

Jag vill ge ett litet ord på vägen. Samerna är vår enda infödda minoritet och samekulturen betyder mycket för Norrbottens län, ja, mycket för hela landet. Skolans framtid bör säkras, och jag hoppas att man i departementet ger samerna den trygghet de behöver för sin verksamhet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Ang. biståndet till Zambia

Herr statsministern PALME erhöll ordet för att besvara herr *Wirmarks* (fp) i kammarens protokoll för den 29 oktober intagna fråga, nr 336, och anförde:

Herr talman! Herr Wirmark har frågat mig vilka slutsatser i fråga om ökat svenskt bistånd till Zambia jag dragit av mina överläggningar under besöket i Zambia.

Under mitt besök var det svenska biståndet ett viktigt ämne i överläggningarna med president Kaunda och hans regering. Förslag till biståndsinsatser fördes fram och principer för utvecklingssamarbetet diskuterades. Vi hoppas på ett snart förverkligande av planerna på ett ökat svenskt stöd till Zambia.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Jag tackar statsministern för svaret, men jag hade önskat att beskedet varit tydligare. Min förhoppning var att statsministerns besök i Zambia och samtalerna med president Kaunda och hans medhjälpare skulle ha föranlett statsministern att mera i detalj redovisa sina slutsatser om den svenska hjälpen.

Vi vet alla att det svenska biståndet till Zambia hittills varit obetydligt

i jämförelse med de insatser vi gör i Etiopien, Kenya och Tanzania. Där har volymen varit minst fem sex gånger större. Vi vet också att Zambia har den mest utsatta politiska situationen av alla Afrikas fria stater. Transportlederna och försörjningssituationen har drabbats hårt av Rhodesiakonflikten och den långvariga bojkotten. Landet är nästan omringat av regimer, som är fientligt inställda till Zambia och dess regim. President Kaunda har blivit en symbol för det fria Afrika. Skulle Kaunda och hans regim falla, vore detta ett bakslag för hela det fria Afrika med oöverskådliga verkningar.

Skälen för ett ökat svenskt bistånd är alltså starka. Trots att vi från liberalt håll fört fram förslag i den här riktningen har ökningen hittills varit långsam. Vi har pekat på behovet av förvaltningsbistånd, experthjälp och annan teknisk hjälp, kreditbistånd till infrastrukturella projekt etc. Men några rejäla satsningar har Sverige inte gjort. Det var därför välkommet att statsministern gjorde det här besöket och på så sätt betonade vårt intresse för ett ökat samarbete med Zambia.

Jag upprepar min fråga: På vilka områden blev statsministern övertygad om att Sverige bör ge hjälp? Ni beskrev i Zambia effektivt Zambesifloden som en "anständighetens gräns" men det måste väl också betyda att statsministern är beredd att förorda snabba och betydligt större svenska insatser för att stödja och försvara anständigheten just i det gränsområde som är mest hotat.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag är kanske litet förvånad över att herr Wirmark trodde att jag skulle ge detaljerade besked. Hade jag gjort det borde herr Wirmark som ledamot av SIDA:s styrelse ha kraftigt protesterat, därför att det i första hand är SIDA som skall utforma förslag.

Det gick till så att vi hade mycket utförliga diskussioner om biståndsarbetet. Jag hade med mig en särskild underdelegation med företrädare för SIDA och UD:s biståndsavdelning som diskuterade med representanter för motsvarande organisationer i Zambia. Hela det materialet sammanställs nu inom SIDA för att bilda underlag för planeringen av biståndet i Zambia. Jag hoppas att de som arbetar i SIDA – och inte minst dess styrelse och därmed också herr Wirmark – med liv och lust skall ge sig i kast med den uppgiften. Det är det första.

Det andra gäller biståndsplaneringen. Det är en principfråga vi här diskuterat. Svenskt bistånd är utformat på sådant sätt att man icke skall direkt påverka mottagarlandets planering. Det är mottagarlandet som gör upp sina nationella planer, och sedan skall vårt bistånd passas in inom ramen för dessa nationella planer. Jag vill understryka att det är en princip som mycket uppskattas av mottagarländerna.

Nu arbetar man i Zambia med en sådan plan, men man är inte ännu färdig. Man förklarade sig fullt införstådd med att en rad ställningstaganden beträffande svenskt bistånd icke kunde ske förrän man själv klarat ut sin planering.

Detta läser naturligtvis inte biståndet. Det finns en rad ting som är klara och där man redan ungefär vet vad planerna blir. Att man inte är helt färdig läser icke ett utvidgat svenskt bistånd, men det gör att SIDA,

UD och regeringen har svårt att ta ställning till en rad punkter ännu.

President Kaunda uttryckte sin tillfredsställelse över vår princip och beklagade att de inte klarat sin del. Han uttalade också en förvisning om att de skulle bli klara.

Slutligen vill jag säga till herr Wirmark att jag uppskattar hans klara ställningstagande mot raspolitiken i södra Afrika och det stöd som Sverige av det skälet bör ge regimen i Zambia. Jag har blivit en del angripen i konservativ press utomlands och i Sverige för uttrycket att Zambesifloden utgör något av en gräns för mänsklig anständighet. Det gläder mig att herr Wirmark och jag på den punkten är överens, för det tillhör de viktigaste internationella frågorna i dag.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Jag tackar för de preciseringar som jag nu fick om innehållet i överläggningarna i Zambia. Jag vill börja med att säga att jag hoppas att statsministern inte tar alltför allvarligt på de negativa kommentarer som gjorts till hans tal vid Zambesifloden. Det var många med mig som tyckte att det var ett av de bästa talen vi hört statsministern hålla – i varje fall det som refererats för oss.

Statsministern nämnde också att jag som ledamot av SIDA:s styrelse skulle ha möjlighet att veta en del om vad som planerats inom SIDA. Det har jag naturligtvis. Jag avsåg här inga underhandsbesked, utan jag ställde en offentlig fråga för att ge statsministern möjlighet till en offentlig redovisning av vad han hade kommit till för slutsatser vid sina samtal i Zambia.

Trots det besked jag fått måste jag säga att jag hade väntat mig att statsministern skulle kunna ge ett mera distinkt svar än han gav här.

Har statsministern inte själv dragit några positiva slutsatser? På vilka områden skulle vi kunna göra en betydligt större insats i Zambia? Förvaltningsområdet? Landsbygdens utvecklingsområde? Infrastrukturprojekt, t. ex. i fråga om vägar eller telekommunikationer? Har statsministern ingen slutsats som han vill redovisa offentligt?

Herr talman! Det lär vara första gången som en statsminister från en demokrati utanför Afrika besökte Zambia. Det är också ett land som vi känner oss stå politiskt nära. Jag tycker allt detta – även att det väl motsvarar den beskrivning som statsutskottet och riksdagen tidigare har givit på land som vi bör hjälpa – gör att det finns all anledning att se till att vår hjälp till Zambia snabbt ges väsentligt vidgad omfattning och att vi alltså även preciserar på vilka områden vi skall ge den hjälpen.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag har ganska klara och personliga uppfattningar om hurudan vår hjälp till Zambia skulle se ut. Men jag hade med mig alla experter på området, som nu sammanställer sitt material. Det tillhör det sätt vi arbetar på här i landet. Jag väntar nu tills de kommer med sina förslag. De förslagen har herr Wirmark möjligheter att påverka i sin kapacitet och sedan har jag möjligheter att påverka dem i min kapacitet. Men låt oss vänta tills de har jobbat färdigt med dem.

Jag vill bara allmänt säga – eftersom detta är offentligt - att det var

väldigt bra att få detta tillfälle att se svenskt biståndsarbete i funktion. Det talas ofta om att här slösas pengar på alla möjliga onyttiga ting. Men jag talade med exempelvis dem som skötte om brunnsborrning, svenska grabbar som var ute i byarna och hjälpte till att borra brunn så att befolkningen där fick vatten. Därigenom fick byarna liv. Jag talade med en annan expert i Zambia som jobbade på jordbrukets område i en by och som sade att det var inte bara det att han kunde hjälpa dessa människor att organisera sitt jordbruk utan hans tillvaro hade dessutom fått en helt annan dimension när han fick uppleva gemenskapen med människorna i Zambia. Sådana konkreta exempel på vad svensk hjälp innebär var en mycket effektiv dementi på de påståenden som vi ibland möter i den allmänna debatten om att det här är pengar bortslängda till ingen nytta.

Om vi i dag inte kunde lösa problemen om hur vår hjälp till Zambia i framtiden skall se ut – det måste gå genom alla kompetenta organ – så har ju herr Wirmark och jag fått chansen att här markera att det är viktigt att hjälpa de stater som kämpar mot rasförtrycket. Det är därför viktigt att vi har nära förbindelser med Zambia – att svensk u-hjälp utträttar någonting konkret och bestående för de länder som är mottagare av hjälpen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Ang. sysselsättningen för befolkningen i Vindelådalen

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Ångströms* (fp) den 14 oktober framställda interpellation, nr 159, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Ångström har frågat statsministern vilka åtgärder som är planerade för att infria de löften som regering och riksdag vid skilda tillfällen har gett befolkningen i Vindelådalen om bestående lokaliseringpolitiska insatser som kompensation för de arbetstillfällen som gått förlorade genom att Vindelälven bevarats outbyggd. Interpellationen har överlämnats till mig för bevarande.

Jag vill då först erinra om att regeringen i sin deklamation i april 1970 framhöll, att Vindelälvsområdet tillhörde det mer stodonade, som vilket särskilt sysselsättningsstöd skulle utgå enligt den av regeringen då framlagda propositionen om den fortsatta regionalpolitiken. Vidare förklarade sig regeringen avse att åstadkomma tidigareläggning av samhällliga investeringar i Vindelälvsområdet samt att uppdra åt kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden att utarbeta ett program för turism och friluftsliv i området.

Dessa är således de löften som regeringen har gett och det kan inte vara herr Ångström obekant att de har följts upp i konkreta insatser. Beträffande åtgärder som just nu är aktuella vill jag inledningsvis nämna, att volymen av pågående eller för innevarande är beslutade beredskapsarbeten är i Västerbottens län 220 miljoner kronor. Vidare har i år beslut fattats om regionalpolitiskt stöd i 27 fall till nylokalisering eller

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. sysselsättningen
för befolkningen
i Vindelådalen*

utbyggnad för en sammanlagd investeringskostnad av 84 miljoner kronor. I sysselsättningsstöd till företag i Västerbottens län har hittills beviljats ca 1 miljon kronor, motsvarande ett tillskott i sysselsättningen med 200 årsanställda. Jag nämner dessa länssiffror med tanke på att utvecklingen i Vindelälvsområdet inte kan ses isolerad utan beror av vad som händer i regionen som helhet.

Vad särskilt gäller Vindelälvsområdet pågår för närvarande ett omfattande och varierat program för att på såväl kort som lång sikt främja sysselsättningen. Från utredningen för planeringen av turistanläggningar har enligt regeringens direktiv framlagts förslag för utvecklingsarbetet inom turistsektorn. I övrigt har förslag till utvecklingsåtgärder framlagts av länsstyrelsen i Västerbottens län i Länsprogram 70.

I betydande omfattning sker redan i Vindelälvsområdet, i vilket jag i detta sammanhang inräknar kommunerna Vindeln, Lycksele och Sorsele, en tidigareläggning av investeringar av det slag som regeringen förutskickat. Nu pågående eller beslutade beredskapsarbeten i området kostnadsberäknas till totalt 59 miljoner kronor och ger i vinter sysselsättning för i runt tal 600 personer. Jag kan vidare nämna, att industricentrautredningen har kommit en god bit på väg i sina undersökningar av möjligheterna att förlägga ett industricentrum till Lycksele. För området betydelsefulla vägförbättringar finns upptagna i vägverkets långtidsplan. Vägarbeten, däribland ombyggnad av väg 363 efter Vindelälven på sträckan Bodarna – Hjuken ingår även i de förut nämnda beredskapsarbetena. Eftersom interpellanten särskilt nämner jordbruket vill jag också erinra om det extra stöd till jordbruket som enligt beslut vid årets riksdag utgår i Norrland.

Samtidigt med de nu nämnda åtgärderna fortsätter strävandena att med lokaliseringsspolitiska medel tillföra området ny sysselsättning. I juli i år beviljades t. ex. bidrag och lån till ett företag i Lycksele med närmare 2 miljoner kronor. Vidare är en skyddad verkstad, som skall sysselsätta 40 personer, under byggnad i Sorsele.

Insatserna i Vindelälvsområdet utgör exempel på regeringens selektiva sysselsättningsfrämjande politik. Denna politik får en betydande förstärkning vid genomförandet av regeringens förslag till konjunkturstimulerande åtgärder.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för svaret på min interpellation. Bakgrunden till den är följande.

För mer än ett och ett halvt år sedan, närmare bestämt den 1 april 1970, framträdde statsminister Olof Palme inför massmedia och kungjorde, att regeringen fattat det slutgiltiga beslutet att Vindelälven skulle bevaras outbyggd för all framtid. De flesta uppfattade väl det så att punkt nu var satt för en mer än tio år gammal strid om älven och så att människorna i ådalen hade fått ett besked att rätta sina livsbetingelser efter.

Med det beskedet lämnade statsministern också en försäkran om att likvärdiga kompenserande arbetstillfällen skulle skapas i bygden, och han konfirmerade därmed det av riksdagen tidigare fattade beslutet att

bestående arbetstillfällen skulle ges till Vindelådal som en kompensering. Det är på infriandet av löftena från landets statsminister och från riksdagen som folket i ådalen nu väntar. Under den tid Vindelävsdebatten pågick – det är väl bäst att säga förra gången – avstannade i stort sett utvecklingen i ådalen. Rationaliseringar inom jord- och skogsbruk har måst ställas på framtiden, då man inte vetat om arealerna skulle överdämmas. Absolut nödvändiga bro- och vägbyggnader har satts på väntelistorna och en industrilokalisering i området har omöjliggjorts.

Ådalen mer eller mindre kvävdes i det här väntandets famntag, och de uppvakningar som gjordes rörande olika objekt i ådalen har mötts av statsmakternas attityd: Vi skall vänta och se hur det blir med en utbyggnad av älven.

Denna bakgrund, herr inrikesminister, är en tungt vägande orsak till den moraliska skyldighet som statsmakterna har mot folket i det här området.

En annan aspekt är att Vindelälvens bevarande är det första verkliga provet på svenska folkets mognad att ta konsekvenserna av bevarade miljöer och andra naturvårdsintressen. Vill vi åstadkomma något, räcker det inte bara med fagert tal. Vi måste också alla solidariskt vara med och betala. Och betalningen till hjälp åt människorna i Vindelådal är särskilt angelägen nu, då de är i en verklig nödsituation.

Den här nödsituationen avspeglas kanske bäst i en studie av befolkningsutvecklingen inom området. Under 1960-talet, tiden för debatten, minskade de åtta kommunblocken inom området med nära 15 procent. I den mest utsatta kommunen, Sorsele, var utflyttningen hela 20 procent. Det betyder att var femte sorselebo har brutit upp från hembygden under den här tioårsperioden, och det är omöjligheten att skaffa arbete som ligger bakom detta. Vid en jämförelse finner man att för Västerbottens och Norrbottens län i sin helhet är befolkningsminskningen under samma tid 2,3 procent.

När man tittar på de här dystra siffrorna för Vindelådal är det att märka att det är unga människor som flyttat ut. Befolkningspyramiden ser allt oförmånligare ut med brist på människor i de produktiva åldrarna.

Det här är alltså situationen för dagen, och det är också bakgrunden till den oro inför framtiden som gör sig alltmer märkbar i området.

Så kommer jag till inrikesministerns svar, som andas belåtenhet med vad som utträttats. Herr inrikesminister! Jag tror mig ha fullt mandat för att säga att det är en mycket djup och bred klyfta mellan den situation som människorna i ådalen upplever och det svar som inrikesministern har lämnat. Åtgärderna räcker inte. Det behövs ett mycket fastare grepp.

Jag har i dag talat med arbetsförmedlingen i Sorsele och fått veta att den inte har ett enda fast arbetstillfälle att erbjuda en ung människa som kommer och söker ett jobb. Chans finns till beredskapsarbete, men det är ju främst avsett för ett äldre klientel. Räkna man verkligen med att en ung människa skall se beredskapsjobben som en framtid? I så fall tror jag att man räknar fel. Det är de bestående arbetstillfällena människorna väntar på. Jag vill återge ett yttrande av en kommunalman. Han sade att en mindre industri, låt oss säga på bara 50 man, skulle betyda att kommunen skulle börja andas igen. Jag tycker att det fångar situationen i

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. sysselsättningen
för befolkningen
i Vindelådalen*

ett nötskal. Ville man bara visa den goda viljan, göra en satsning på framtiden, så tror jag att gensvaret skulle bli överraskande positivt. Det jag kanske saknar mest i svaret från inrikesministern är de konkreta objekten för den satsning på framtiden som kommunalmannen och även jag efterlyser.

Det finns ett bestående hinder för en ordentlig industrilokalisering, och det är väg 363. Jag anser att regeringens insatser till förmån för den vägen hittills har varit alldeles för blygsamma. Från Vindeln upp mot fjällvärlden är vägen den kanske sämsta länsvägen i hela Norrland. Vissa passager är för trånga för att tillåta större transporter, och broarna saknar bärighet. I dag måste man fortfarande köra en lång omväg med timmertransporter. Man måste åka över Storuman för att komma med timret och det sågade virket ner mot kusten och förädlingsindustrin och konsumenterna, och det är en extra kostnad som det förut låga rotvärdet på skogen inte kan bära. Detta är en mycket betydelsefull sak för folket i området, då skogsbruket fortfarande spelar en mycket dominerande roll.

De arbeten som nu är i gång på väg 363 är otillräckliga för att ge en god sysselsättning och för att snabbt få vägen i ett bra skick. Vid extrajobb för att stimulera konjunkturen har, vad jag vet, 15 man fått sysselsättning på väg 363, men det är ju inte alltför imponerande. Jag hoppas att det i framtiden skall bli en mera koncentrerad satsning.

I sitt svar talar inrikesministern om de insatser som är gjorda i Västerbottens län, men om länet i de flesta sammanhang skall nämnas som en enhet blir redovisningen vilseledande, då det gäller min frågeställning beträffande åtgärder i Vindelådalen. I ett avsnitt talar dock inrikesministern om satsningen just på detta område. Jag hade inte riktigt klart för mig hur många kommuner som var inräknade, men med den förklaring som inrikesministern gav här att det gäller Vindeln, Lycksele och Sorsele kommuner, är ju situationen något gynnsammare än om man hade räknat alla de åtta kommunblocken som ingår i området.

Det är ett mycket stort område det gäller. Vissa kommuner har över 20 längdmil, och jag tror att man också måste ha detta klart för sig om man vill sätta åtgärderna i deras rätta sammanhang.

Det är inte min avsikt att fälla några negativa omdömen på denna punkt. De beredskapsarbeten som startats är bra och fyller en viktig uppgift i ett uppehållande försvar för ådalens människor men och det vill jag slå fast – vad ådalen nu behöver är fasta jobb som man kan planera framtiden på.

Herr talman! Jag vet inte om det kan anses förmätet att jag som interpellant kort summerar några av de åtgärder som jag anser först böra komma i fråga som en insats för ådalen. Det blir:

En snabb utbyggnad av väg 363 så att transporter obehindrat kan komma fram, alltså ett ökat tempo.

skapandet av ett rekreations- och rehabiliteringscentrum i Vindeln – det finns en riksdagsmotion därom och en utredning pågår, och jag hoppas att detta förslag skall få regeringens fulla stöd,

åtgärder syftande att stimulera något företag att sätta i gång en produktion i de fabrikslokaler i Vindeln på 8 000 kvadratmeter som är nybyggda men som står tomma sedan något år tillbaka.

en mindre industrilokalisering till Sorsele som en första hjälp till denna kommun, och sedan, som industriministern nämnde, kraftigt stöd till ett industricentrum i Lycksele.

En annan viktig sak i detta sammanhang är att man bör samordna insatserna i Vindelådalen. Varför kan man inte tillsätta en arbetsgrupp av representanter från kommunerna, länsstyrelsen, AMS och industridepartementet, vilken skulle få till uppgift att arbeta med hela problematiken i ådalen? Jag har en känsla av att den ena instansen stundom inte känner till vad den andra gör och att man då i många fall går vid sidan om varandra. En sådan instans skulle kunna hålla ihop frågan, ta initiativ och driva på, och det är just vad som behövs nu. Det brådskar, ty snart sviktar samhällsservicen i området. Det är särskilt påtagligt i den övre delen av älvdalen.

Herr talman! Jag har här velat tolka den besvikelse som nu finns i Vindelådalen över de otillräckliga eller utblivna åtgärderna.

Inrikesministern slutade sitt interpellationssvar med att säga att insatserna i Vindelådalen utgör exempel på regeringens selektiva, sysselsättningsfrämjande politik. Jag uppfattar detta som en rent förödande kritik av denna.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Angström tycks ha glömt bort att han ganska nyligen varit med om att fatta beslut om en omorganisation av våra länsstyrelser, som i den nya skepnaden får just den samordnande funktion som herr Angström framhöll som nödvändig. Den nya länsstyrelsen kommer alltså faktiskt att ha dessa möjligheter till planering. Därför har också länsstyrelsen i Västerbotten redan i Länsplan 70 gjort ett försök till samordning och presenterat åtskilliga projekt.

Det är beklagligt att inte herr Angström, som tydligen intresserar sig för utvecklingen i dessa kommuner, har gjort sig underrättad om vad som ligger bakom de siffror som jag har nämnt. I så fall borde han ha kommit till en annan bedömning än han nu gjorde i sitt inlägg. Han erkände att tillkomsten av ett industricentrum i Lycksele kan bli av viss betydelse. Jag tror att man kommer att ta till ännu starkare ord i Lycksele kommun, om detta projekt nu kan realiseras med statens hjälp. Vi är redan ett långt stycke på väg, men jag tror inte att någon hade föreställt sig att detta industricentrum skulle kunnat stå färdigt i dag.

Den nyetablering som jag speciellt omnämnde i Lycksele ... Lindab heter företaget och det kommer från Grevie i Skåne ger sysselsättning åt 20 personer. Det är en satsning på 2 miljoner kronor från statens sida. Jag skulle ha kunnat nämna även de andra ärenden som har avgjorts i år, men jag nöjde mig med att ta fram detta för juli månad. Inte mindre än fem företag i dessa tre kommuner har fått både bidrag och lån av staten för att bygga ut verksamheten. Bidragen rör sig om 3 miljoner kronor, lånen om 2,5 miljoner kronor, och det blir sysselsättning för 100 man genom de beslut som fattats i år i fråga om lokaliseringsåtgärder.

Jag skall sedan gå in på beredskapsarbetena, som herr Angström liksom i sista stund i sitt anförande sade var välkomna: hela hans attityd till den satsningen var dock ringaktande eftersom han menade att här

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. sysselsättningen
för befolkningen
i Vindelådalen*

gällde det bara insatser för stunden. Herr Ångström har tydligen inte klart för sig att alternativet, en utbyggnad av älven, inte heller skulle ha givit en säker bestående sysselsättning.

Jag har inte velat vidga beskrivningen av sysselsättningar utan har strängt hållit mig till de tre kommunerna – jag kunde haft anledning att ta med Vännäs, men den orten har sådan kustkontakt att jag utesluter den. Jag utesluter också i min beskrivning Arjeplog, som också skulle kunna räknas in i Vindelälvsystemet. Jag håller mig alltså till de tre Vindelälvs kommunerna.

Arbeten för sammanlagd 59 miljoner kronor har alltså nu satts i gång där. Vad betyder dessa arbeten? Herr Ångström ville tydligen att jag skulle försöka specificera. Jag kan inte göra det till alla delar. De består av vägbyggnadsarbete, skogsvårdsåtgärder och landskapsvård, som naturligtvis har ett stort utrymme i detta sammanhang. Men där finns också med en vigselkyrka i Lycksele, ett industrihus i Lycksele kommun, väg- och skogsstationer. I Sorsele kommer ett hantverkshus för 1 miljon kronor och ett hotellannex för 1 miljon kronor. En ganska omfattande stugby byggs upp i Ammarnäset för 1,2 miljoner kronor. Herr Ångström borde, om han hade varit intresserad av saken, veta att den här satsningen, när det gäller både hotellet och stugbyn, är någonting som ingår i den planering som har gjorts för turismen i området. Flera av de åtgärder som jag har angivit återfinnes i länsplanen och intar också en mycket framträdande plats bland länsstyrelsens önskemål beträffande utvecklingen inom länet.

Med den här redogörelsen har jag väl kunnat ge ytterligare besked och därmed konkretiserat svaret. Självfallet finns det bland beredskapsarbetena sådant som har en utomordentlig betydelse för näringslivets utveckling; det gäller inte minst vägbyggen och brobyggen. Under mina besök i Vindelådalen har jag sannerligen många gånger fått höra hur betydelsefullt det är för den redan etablerade industrin men också för möjligheterna att få ny företagsamhet till området att man har bra vägar, så att företagen kan klara transporterna på ett tillfredställande sätt.

Herr Ångström är starkt kritisk mot de här åtgärderna, som allesammans ändå visar att samhället har fått gå in och satsa stora belopp inom regionen. Det har inte varit möjligt mer än i begränsad utsträckning att få enskild verksamhet med i sammanhanget. Detta borde kanske ändå leda herr Ångström till funderingar om hur det över huvud taget kan vara möjligt att åstadkomma en bättre utveckling i denna landsända utifrån de politiska utgångspunkter som han själv företräder.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! När man hör inrikesministerns svar till herr Ångström blir man litet förvånad. Här försöker inrikesministern att blanda in allmänt lokaliseringpolitiska åtgärder som om de skulle utgöra det speciella stöd som är lovat till befolkningen i Vindelådalen. Det som inrikesministern nu har redovisat utgör väl ungefär ett normalstöd som man kan vänta i den situation som råder i denna del av Norrland.

Inrikesministern talar med förkärlek om Lyckseleregionen, eftersom det där har gjorts särskilda insatser. De har emellertid varit absolut

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. sysselsättning-
en för befolkningen
i Vindelådalen*

nödvändiga, och jag föreställer mig att regeringen hade fått lov att göra dem även om löftet beträffande Vindelådalen inte hade getts.

Jag tycker att inrikesministern gör det litet grand för lätt för sig då han hänvisar till att de nya länsstyrelserna kommer med förslag. Det föreligger ändå sedan ett par år en skrivelse till regeringen från länsstyrelsen i Västerbottens län om väg 363, där man talar om att projekteringen är klar och arbeten kan igångsättas. Visserligen har arbetet påbörjats i viss utsträckning men det är alldeles för litet. Skall man göra någonting för övre delen av Vindelådalen, då måste man först se till att det finns farbara vägar i området.

Jag tycker emellertid att man har förbisett det viktigaste i den här frågan. Bevarandet av Vindelälven är kanske det största eller åtminstone det mest omdebatterade miljöpolitiska beslut som vi har fattat här i riksdagen. När man fattar ett sådant beslut och ger löften fordras det väl också att man försöker göra extra insatser. Jag erkänner att det finns förslag men konkreta åtgärder saknas. Miljöfrågor kommer att tas upp också i andra delar av landet, och jag förmodar att regeringen kommer att få göra deklarerationer också i de sammanhangen. Jag tror att det vore värdefullt om man i samband med detta också kunde peka på Vindelådalen, där regeringen har givit direkta löften, och visa att de löftena även infriats.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag kan försäkra inrikesministern att det är just omsorgen om de människor som bor här i ådalen som har gjort att jag har framställt den här interpellationen. Som bakgrund har jag min nära kontakt med dessa människor. Jag tror att om inrikesministern gjorde en resa i ådalen nu, skulle han möta precis samma stämningar som min interpellation andas - en klar besvikelse över de åtgärder som hittills har vidtagits från regeringens sida.

Sedan säger inrikesministern att jag är starkt kritisk mot de åtgärder som har vidtagits. Men det är väl alldeles fel; då har inrikesministern helt missuppfattat mig. Jag är kritisk för att åtgärderna är för bristfälliga och för få. Det saknas ett fast grepp om de åtgärder som är vidtagna. Det var i detta hänseende som jag efterlyste det samordnande organet.

Jag får kanske tala om att jag tillhör länsstyrelsen i Västerbotten. Vi har väl inte uppfattat det så att vi har en direkt målinriktning för Vindelådalen, utan vi har ju det samlade perspektivet för hela länet att arbeta med. Det är självfallet att vi också skall ta upp den speciella problematik som finns i just Vindelådalen. Men det är inte länsstyrelsen som har att infria löftena om de särskilda kompensationer, utan det är regeringens sak att fatta beslut om dessa åtgärder.

Likadant är det väl beträffande länsstyrelsens arbete och Länsprogram 70. Man kan säga att det är förslag från länsstyrelsen om konkreta åtgärder som kan vidtas dels i detta område, dels i länet i dess helhet. Vi

har inte uppfattat det så att i och med att länsstyrelsen skriver om dessa åtgärder och argumenterar för dem, kommer detta sedan att bli regeringens beslut. Men vi är tacksamma för den positiva attityd som inrikesministerns svar andas när han hänvisar till Länsprogram 70, som har utarbetats av länsstyrelsen.

Beträffande lokaliseringsåtgärderna i Lycksele så är denna stad klassificerad som en speciell stödjepunkt för inlandet. Vi har nog uppfattat det så att de åtgärder som vidtas i Lycksele är till nytta för hela området. Inlandet behöver den här stödjepunkten, inte minst då det gäller skolan och underlaget för ett gott gymnasium.

Även i detta avseende skulle jag kunna starta en ny interpellationsdebatt och säga att vi fortfarande anser att det har hänt för litet i Lycksele. Där tycker jag dock att det är mycket mera hoppfullt nu än för Vindelådalen i dess helhet. Vi noterar verkligen som mycket positiva de åtgärder som har lett fram till att Lindab har etablerat sig i Lycksele och att övriga av inrikesministerns uppräknade åtgärder har kommit till stånd. Jag vill poängtera att vi har en tacksam attityd när det finns skäl att ha den attityden, ty vi är minsann inte bortskämda i detta område.

Herr inrikesministern HÖLMQVIST:

Herr talman! Jag tror det har mindre betydelse om tacksamheten riktas till regeringen och myndigheter. Vad jag däremot tror är mycket angeläget är att riksdagsmän som interpellerar och talar om sin egen bygd och näringslivets utveckling är bekanta med vad som verkligen händer där. Ty inte minst de företag – jag har nämnt några här – som verkligen anser sig ha gjort en insats för att skapa sysselsättning inom bygden får ju en känsla av att deras ansträngningar inte är någonting värda, när inte riksdagsmännen känner till dem eller anser det mödan värt att öppna dem. Därför hade jag som sagt anledning att här presentera dessa – jag ser det som någonting väsentligt och berömvärt att företag i de kommuner, som nu är berörda, på det sätt som skett har utvecklat sin verksamhet.

Jag nämnde att sysselsättningsstödet har givit företaget för ungefär 200 nytillkomna arbetstagare eller arbetstillfällen. En hel del av det här faller också inom Vindelådalen. Det är åtskilliga företagare som just genom att de fick detta tillskott från staten har sagt: Nu skall jag verkligen göra ett försök – nu skall jag utvidga min verksamhet. Men allt detta tycks ingenting vara värt när herrarna talar här i riksdagen.

Vi har satsat 60 miljoner kronor på beredskapsarbeten inom tre kommuner. Och detta viftar man bort som någonting som hör till det ordinära, som man hade anledning att vänta sig! Jag ber herrarna ta fram papper och penna och göra en kalkyl över vad det skulle ha betytt, om vi hade agerat på samma sätt inom andra kommuner i det här landet.

Nej, alldeles uppenbart är att vi har fullföljt vårt program. Det är en betydande satsning som nu sker på Vindelälvsområdet, och jag tror att vi har goda utsikter att kunna fullfölja detta också i framtiden. Men då skall man ha optimism och då skall man också ge erkännande åt det som verkligen sker.

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. sysselsättningen
för befolkningen
i Vindelådal*

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Inrikesministern hävdar att vi säger att det som gjorts inte är någonting värt. Jag vet inte hur han kunnat få den uppfattningen. Vad jag har sagt är att de åtgärder som vidtagits är de ordinära åtgärder som behöver vidtagas för hela den här regionen.

Men speciellt för Vindelådalen har det ju inte insatts några åtgärder. Vad man där framför allt behöver är en utbyggnad av vägen. Och vill inrikesministern ta krafttag för att bygga ut denna väg, så skulle detta i allra högsta grad stödja näringslivet i området och minska kostnaderna för skogstransporter osv. Det vore en åtgärd som man skulle sätta stort värde på – en konkret åtgärd för Vindelådalen. När det gäller det övriga däremot betraktar jag det som en allmän skyldighet för regeringen att se till att lokaliseringpolitiska åtgärder sätts in.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill också påpeka den missuppfattning – om jag skall kalla det så – av attityden som kom till uttryck i inrikesministerns anförande. Jag känner till – jag tror jag kan säga det – varje lokaliseringsåtgärd som är vidtagen i det här området, och jag noterar de vidtagna åtgärderna som positiva och som ett tillskott. Men det som skiljer inrikesministern och mig i bedömningen är att jag anser att åtgärderna i Vindelådalen är alldeles otillräckliga och inte i överensstämmelse med de löften som regering och riksdag tidigare har givit.

Jag vill också säga att när det gäller den totala insatsen – om jag räknar de speciella Vindelådalskommunerna som har de verkligt stora svårigheterna, Vindeln och Sorsele – så ger de lokaliseringpolitiska insatserna just i det här området inte på något sätt regeringen anledning att utbrista i lovord över sina insatser. De har tvärtom en rätt blygsam karaktär vid en jämförelse med andra kommuner inom stödområdet.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Man kan givetvis ha olika uppfattningar i detta fall; det måste herrarna vara medvetna om. Och om vi skall gå vida längre än vi här gjort, så får vi anvisa betydligt mer pengar till beredskapsarbeten, och då får herrarna väcka en motion om det, så att vi får de ökade resurserna härför.

Dessutom vill jag säga att de tre kommunerna finns med i den mycket stora satsning just på vägarna som gjorts i detta område. Det framhöll jag i mitt förra inlägg. Jag tolkade det också på det sättet att herr Larsson i Umeå med tillfredsställelse noterade detta och att den bedömning som gjorts av länsstyrelsen och andra var riktig, när man rekommenderade en stark satsning på vägarbeten. Väg 363 finns ju med i det sammanhanget. Där sker det en utbyggnad och förbättring. Jag förstår därför inte herr Larssons invändning på den punkten.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Det är väl ändå så, herr inrikesminister, att den satsning som görs på väg 363 endast är av ganska liten omfattning. Med den klarar man bara en liten delsträcka av vägen. Nej, vad man där skulle göra vore

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. åtgärder för
att sänka boende-
kostnaderna*

att satsa ordenligt på hela vägsträckan. Man får inte ned transportkostnaderna bara genom att göra en bit av vägen klar, ty då får man besvärliga flaskhalsar.

Inrikesministern sade också att det behövs mer pengar, om vi skall öka beredskapsarbetena, och han rekommenderade därför oss att väcka motioner i ärendet. Det skall vi gärna göra. Jag hoppas att vi då också får regeringspartiets stöd, så att motionerna går igenom.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill bara ha noterat att en motion om särskilda öronmärkta pengar för vägarbeten på väg 363 väcktes vid vårriksdagen. Det önskemålet är därför redan uppfyllt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Ang. åtgärder för att sänka boendekostnaderna

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Werners* i Tyresö (vpk) den 15 oktober framställda interpellation, nr 160, och anförde:

Herr talman! Herr Werner i Tyresö har frågat *dels* om jag är beredd att skyndsammast möjligt medverka till en omläggning av systemet för bostadsbyggandets finansiering genom en statlig totalfinansiering förslagsvis genom en statlig bostads- och samhällsbyggnadsbank, *dels* hur jag ser på frågan om ett statligt ingripande i syfte att bryta monopolkedjorna inom byggnadsbranschen genom ett förstatligande av i första hand cementvaruindustrin samt andra åtgärder i syfte att öka samhällets inflytande över byggnadsmaterialindustrin, *dels ock* om jag vill medverka till att den statliga marklånefonden får ökade resurser till att tillgodose kommunernas behov av krediter för markanskaffning.

Svårigheter under mitten av 1960-talet att trygga kreditförsörjningen för bostadsbyggandet föranledde år 1966 regeringen att tillsätta en delegation för bostadsfinansiering för att ta upp överläggningar i saken med de större kreditinstituten. Överläggningarna ledde fram till en överenskommelse mellan delegationen och kreditinstituten att instituten skulle ställa erforderliga krediter till förfogande för det statsfinansierade bostadsbyggandet med viss fördelning över året. Sedan dess har sådana överenskommelser kunnat träffas varje år för det årets bostadsbyggande. Erfarenheterna av överenskommelsernas tillämpning är på det hela taget tillfredsställande, och vi har på detta sätt fått väsentligt bättre förutsättningar för bostadsbyggandets kreditförsörjning än tidigare. Under innevarande år har sålunda kreditförsörjningen fungerat utan nämnvärda störningar. De förseningar av igångsättningen som har registrerats har haft andra orsaker.

Åtgärder har vidare vidtagits från statsmakternas sida med särskild inriktning på att säkra den långfristiga kreditgivningen till bostadsbyggandet, bl. a. genom att bostadskrediter har getts en prioriterad ställning. Ett annat led i dessa strävanden utgör samarbetet mellan de båda statsägda

bankerna Postbanken och Kreditbanken. Dessa banker har nyligen bildat ett gemensamt bolag för emission av bostadsobligationer och för långfristig kreditgivning.

Mot den bakgrund jag här har tecknat anser jag det inte påkallat att nu aktualisera någon sådan omläggning av bostadsbyggandets finansiering som interpellanten avser.

Med anledning av interpellantens påpekande om sambandet mellan räntenivå och hyresnivå vill jag erinra om att det finansieringssystem som gäller inom stora delar av bostadssektorn, paritetslånesystemet och dess motsvarighet för äldre årgångar, har den fördelen att det eliminerar effekten på hyrorna av tillfälliga räntefluktuationer. En hög räntenivå påverkar därför på kort sikt inte hyrorna i det bostadsbestånd där detta system gäller. Inte heller på lång sikt blir det någon sådan påverkan, såvida räntenivån endast tillfälligt är hög.

Beträffande konkurrensen inom byggnadssektorn vill jag nämna att jag i direktiven för byggkonkurrensutredningen har starkt framhållit behovet av att undanröja olika hinder för konkurrens inom byggproduktionsområdet. I avvaktan på att utredningens arbete slutförs vill jag inte gå in på frågan om vilka ingripanden från samhällets sida som kan vara erforderliga.

Jag kan vidare i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att olika undersökningar pågår i fråga om byggnadsmaterialindustrin. Sålunda undersöker statens pris- och kartellnämnd försäljningsförhållandena inom stora delar av byggnadsmaterialsektorn och en särskild sakkunnig utreder installationssektorn, bl. a. dess struktur och konkurrensförhållanden.

Vad slutligen angår interpellantens fråga om ökade resurser till markförvärvslånefonden vill jag svara att detta är en anslagsfråga som prövas i det nu pågående budgetarbetet. Resultatet av denna prövning kommer att redovisas i statsverkspropositionen.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Låt mig först tacka inrikesministern för svaret på min interpellation. Jag överraskar väl inte någon — inte ens inrikesministern — om jag samtidigt säger att det var ett tämligen magert svar på de frågor som jag har ställt.

Frågorna är inte nya och kommer heller inte att under överskådlig tid bli inaktuella. I botten ligger de sociala problem som är förknippade med de höga boendekostnaderna, framför allt i nyproduktionen, och som bl. a. tar sig uttryck i att allt fler färdigställda lägenheter står outhyrda trots att ett faktiskt bostadsbehov föreligger. Jag har i min interpellation gett exempel på det ökade antalet familjer som erhåller bostadstillägg, vilket är en talande bild av de konsekvenser som stegringen av hyreskostnaderna fört med sig.

I och för sig borde regeringen, framför allt inrikesministern, ha bilden helt klar för sig och komma med åtgärder för att motverka den fortsatta kostnadsökningen inom bostadsbyggandet, men jag är tveksam om han har det. I stället intar man i långa stycken attityden, att "visst har vi uppmärksammat att kostnadsutvecklingen går uppåt". Men åtgärderna

*Ang. åtgärder för
att sänka boende-
kostnaderna*

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. åtgärder för
att sänka boende-
kostnaderna*

för att motverka den har ersatts med en självbelåtenhet, parad med kraftlöshet, och man har inte tagit några rejäla tag på detta område.

Nu kan naturligtvis inrikesministern säga att regeringen nyligen har kommit med förslaget om höjt lånetak och förslag om förbättrade bostadstillägg. Att höja lånetaket var nödvändigt, men åtgärden var otillräcklig. Till frågan om de utvidgade bostadstilläggen vill jag säga att också de var nödvändiga. Men aldrig så generösa bidragsregler, aldrig så generösa bostadstillägg kan inte lösa problemet med kostnadsutvecklingen i nyproduktionen, där huvuduppgiften är att åstadkomma en vändning. Det kan man aldrig göra med socialpolitik, utan där måste man i stället angripa hela det nuvarande spekulationsmaskineriet och bryta med den nuvarande affärs- och profitinställningen inom bostadsproduktionen.

Jag har i min interpellation tagit upp fyra väsentliga punkter som bidrar till kostnadsfördyringen. För det första högräntepolitiken, för det andra frånvaron av ett rationellt finansieringssystem, för det tredje monopoliseringen inom byggnadsmaterialindustrin och för det fjärde markspekulationen.

När det gäller räntan är det uppenbart att eftersom kapitalkostnaderna i nybyggda hus utgör cirka två tredjedelar av hyrorna måste man för att komma åt de höga boendekostnaderna ägna största uppmärksamhet åt räntor och amorteringstidens längd. Många hyresgäster såg och ser säkert också efter diskontosänkningen i dag med tillfredsställelse fram mot hyressänkningar. Förvåningen är – och förvåningen blir – naturligtvis mycket stor när diskontosänkningarna *inte* slår igenom på hyrorna i fastigheter som är statsbelånade före 1959, eftersom den s. k. långa räntan, som berör fastighetsbelåningen, inte berörs av diskontoförändringen. Om den långa räntan sänks i samma takt som diskontot skulle en halv procents sänkning i fastigheter, som är statsbelånade före 1959, innebära hyressänkningar på ca 9 procent. I hus med paritetslån skulle effekten inte bli densamma, men det skulle minska behovet av hyreshöjningar längre fram i tiden.

I svaret är inrikesministern också inne på paritetslånen inverkan på hyresnivån, där han säger att räntefluktuationer inte på kort tid påverkar hyrorna i det bostadsbestånd där det här systemet gäller. Men, herr Holmqvist, räntan har ju en direkt verkan på byggnadskostnaderna när det gäller byggnadskreditiven, vilket är mycket väsentligt och naturligtvis i sin tur påverkar hyressättningen.

Jag är då inne på frågan om kreditförsörjningen och frågar om statsrådet är beredd att skyndsammast medverka till en omläggning av systemet för bostadsbyggandets finansiering genom statlig totalfinansiering, förslagsvis genom inrättandet av en statlig bostads- eller samhällsbyggnadsbank. På den frågan har inrikesministern svarat nej med motivering att erfarenheterna av den uppgörelse som träffats med kreditinstituten fungerar tillfredsställande. Vidare hänvisas till samarbetet mellan Postbanken och Kreditbanken.

Här vill jag uttrycka förvåning över att inrikesministern i svaret inte med ett enda ord berör vad hans företrädare mycket bestämt hävdade, nämligen att bostadsbyggandets kreditförsörjning skulle få sin bästa

lösning, om staten helt toge ansvaret för finansieringen genom att tillhandahålla hela den för bostadsbyggandet erforderliga krediten. I utskottsutlåtanden varje år sedan 1967 har det här citerats, och man har också hävdats att "de fördelar som från bostadssektorns synpunkt är förenade med en sådan finansieringsordning synes utskottet så påtagliga att de bör avstås endast av mycket tungt vägande skäl".

Nu räcker det naturligtvis inte med att enbart år efter år hänvisa till en principiell inställning, utan någonting konkret måste ju också komma ur det hela.

Låt mig i det här sammanhanget fråga inrikesministern: Är det möjligen så att den nuvarande departementschefen inte betraktar den här frågan som så viktig? Jag tror att det vore välgörande med ett klart besked på den här punkten, särskilt efter svaret i dag men också efter det uttalande i Veckans Affärer som gjordes förra året och där inrikesministern på frågan "Vill ni ha en statlig byggbank?" svarade: "Finansieringen av bostadsbyggandet är en fråga om resursfördelning, i vilken institutionsproblematiken spelar en underordnad roll – inte alls så central som många tycks tro. Vi har klarat oss hyggligt med den struktur kapitalmarknaden har."

Min fråga gäller alltså: Delar inrikesministern sin företrädares synpunkter, eller gör han det inte, när det gäller formerna för kreditgivningen till byggandet?

Till dess ett klart besked kommer på den här punkten vill jag karakterisera den nuvarande departementschefens målsättning som en reträtt från tidigare målsättningar som man givit uttryck för.

När det gäller markförvärvsfonden uppfattade vi beslutet när den inrättades som ett klart åtagande från statens sida. Därför framstår den av regeringen för det här budgetåret föreslagna summan 50 miljoner som småpill i sammanhanget. Vid den saneringskonferens som hölls i Malmö i oktober förra året framhölls att en ökning av marklånefonden till 200 miljoner kronor är ett minimum för att kommunerna skall kunna tillgodose sitt kapitalbehov och ha en chans att motverka den privata spekulationen. Vi har också i motioner till årets riksdag erinrat om att den utredning som föreslog inrättandet av marklånefonden beräknade att behovet från kommunernas sida av sådana lån år 1974 skulle vara över 200 miljoner kronor. Det beloppet var uppenbarligen inte tilltaget i överkant, vilket bestyrktes av att för ett och ett halvt år sedan förelåg ansökningar från kommunerna på lån om sammanlagt 224 miljoner kronor.

Inrikesministern har verkligen inte förlängt interpellationssvaret med att ge synpunkter på frågan om han är beredd att ge marklånefonden ökade resurser för att tillgodose kommunernas behov av kredit för markanskaffning.

Herr talman! Bara några ord till sist om min fråga om statligt ingripande i syfte att bryta monopolkedjorna inom byggnadsbranschen genom förstatligande. Där hänvisar inrikesministern bara till olika utredningar och undersökningar som pågår. Jag tycker det hade varit betydligt intressantare att få höra inrikesministerns mening om de problem jag har tagit upp i min interpellation.

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. åtgärder för
att sänka boende-
kostnaderna*

Faktum är ju ändå -- vilket inte på något sätt behöver utredas ytterligare -- att praktiskt taget två storföretag styr största delen av den tunga materialindustrin. Det är Cementa och Gullhögens Bruk, företag som i sin tur ägs av två av de femton familjerna, familjen Wehtje och Industrivärden, Handelsbanksgruppen.

Vi upplever i dag mycket starka koncentrationsprocesser inom byggnadssektorn med sammanflätning av stora privatbyggmästare, byggnadsmaterialproducenter och affärsbanker, som genom stora markförvärv sluter hela produktionskedjan och gör den s. k. konkurrensen helt obefintlig. Resultatet blir naturligtvis höga produktionskostnader och i sista hand höga hyreskostnader.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag bara noterar att herr Werner nu också har berört höjningen av lånetaket. Formuleringarna i interpellationen gav mig intrycket att han menar att vi dröjt alltför länge innan vi höjde lånetaket.

Jag vill erinra om att en viss tröghet måste finnas i det avseendet, just med hänsyn till att vi är måna om att försöka hålla byggnadskostnaderna nere. Vi menar att en viss försiktighet när det gäller att höja lånetaket därför är motiverad. Det ger anledning för byggherrarna att verkligen fundera över om man inte kan pressa kostnaderna just med syfte att få fram en så låg hyra som möjligt.

När det gäller herr Werners påpekande om att hus byggda före 1959 inte påverkas av förändringar i räntan, så vet herr Werner att detta hör samman med att vi har en uppgörelse. Hyresgästernas riksförbund förhandlar med fastighetsägarna om hyressättningen. Då binder man sig för en viss period. Det är klart att när det blir aktuellt med nya förhandlingar, kan man aktualisera sådana här frågor. På samma sätt är det ju möjligt för fastighetsägarna att i samband med omläggning av lån få beaktat det nya ränteläge som inträffat. Nog finns det möjligheter där också att få del av en sänkning av räntan.

Jag erinrar dock om att när det gäller paritetslånen har vi bundit oss vid ett fixerat procenttal. Det gör ju att förändringar inte där påverkar de aktuella hyrorna.

Det är väl riktigt att det uppkommer kostnader också därför att man lånar pengar under byggtiden. Det har inte varit så stor skillnad nu på räntan för byggkreditivet och den mera långsiktiga finansieringen. Det har inte, menar jag, varit anledning att tro att vi där skulle nå nämnvärt längre i det läge vi har befunnit oss. En liten förändring av räntan kan naturligtvis spela in även där, men det har en relativt obetydlig inverkan när det gäller den delen av byggkostnaderna.

Sedan vill jag till herr Werner i Tyresö säga att interpellationssvar ger naturligtvis uttryck för vad en fackminister tycker. Men -- och det vet herr Werner också -- interpellationssvaren utformas givetvis i samförstånd med andra representanter för regeringen. Därför är det nog inte idé att spekulera i att det skulle finnas några skiljaktigheter i uppfattning mellan mig och min företrädare i de frågor som gäller finansieringen. Herr Werner vet att de varit föremål för diskussioner på den socialdemokratiska partikongressen och även i andra sammanhang. Jag har gett uttryck

för samma mening som den förre inrikesministern har gjort, nämligen att samhället skall ha ett ansvar för finansieringen. Men sedan är det fråga om hur vi arbetar, och därvidlag har jag i ett uttalande för ett år sedan sagt att jag inte fäster avgörande vikt vid själva institutionsformen, utan det väsentliga är att vi får det att fungera. Det är för mig det allra viktigaste. Jag tror som sagt inte det finns anledning att spekulera över några motsättningar på denna punkt.

När det gäller markförvärvslånen har jag sagt att jag inte kan svara på det med hänsyn till att det är föremål för övervägande hur mycket medel som för kommande budgetår kan avdelas för detta ändamål. Jag har samma uppfattning som herr Werner att det är värdefullt att vi har tillgång till medel för detta viktiga ändamål. Men man skall vara försiktig när man rör sig med siffror, herr Werner. De här 224 miljonerna representerar inte helt sådana förvärv som går in under anskaffningen enligt den författning som gäller. Man har ibland från kommunernas sida aktualiserat helt andra markförvärv än dem som här skall komma i fråga. Antingen kan det ha varit så att marken inte skall tas i anspråk inom rimlig tid, eller också har det varit fråga om en annan typ av markförvärv än dem som är avsedda.

Helt allmänt vill jag emellertid säga att efter hand har det visat sig att de medel vi startade med – det var 30 miljoner från början – varit otillräckliga. Därför har vi också efter hand uttökat de medel som står till förfogande för ändamålet.

När det gäller materialindustrin har jag valt att inte säga någonting, eftersom det pågår en utredning. Jag har då inte anledning att föregripa den. Men jag vill, herr Werner, helt allmänt säga att det är litet felaktigt att beskriva utvecklingen inom materialindustrin enbart så att det skulle vara en koncentration som hade gått alltför långt. Man kan kanske säga det beträffande vissa materialslag, men i andra fall skulle vi nog som representanter för bostadskonsumenter ha anledning att säga att det borde vara mer av samverkan, kanske också större företag. Det finns sådana sektorer också inom materialindustrin där vi onekligen har en alltför stark splittring och där man inte kan nå den optimala effekt som borde vara önskvärd med hänsyn till intressena att hålla kostnaderna nere.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Jag spekulerade inte så mycket i motsättningar. Jag bara konstaterar att herr Holmqvists företrädare ändå gav uttryck för en mer positiv uppfattning när det gäller totalfinansiering genom förslagsvis en bostads- eller samhällsbyggnadsbank. Jag vill erinra om att när delegationen för bostadsfinansiering 1968/69 avlämnade sitt betänkande så framhöll man att man ställde upp tre huvudönskemål.

Det första var att kreditssystemet skulle fungera så att bostadsbyggnaderna får den andel av det samlade kreditutbudet som svarar mot statsmakternas bostadsbyggnadsplaner. För det andra skulle kreditutbudet få en tidsmässig och geografisk fördelning som är anpassad till den konkreta produktionsplaneringen. Det tredje önskemålet var att de negativa effekterna av den nuvarande uppdelningen på byggnadskredit

Nr 125

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. åtgärder för
att sänka boende-
kostnaderna*

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. åtgärder för
att sänka boende-
kostnaderna*

och fastighetslän skulle elimineras, så att man skulle främja ett rationellt byggande och underlätta genomförandet av stora fleråriga projekt.

När det gällde det första önskemålet framhöll delegationen att kreditförsörjningen till nya bostäder hade fungerat tillfredsställande åren 1967–1968, vilket inte heller jag bestrider. Förtjänsten härav tillskrev man de överenskommelser som träffats med kreditgivarna om bostadsbyggandets krediter. Man påpekade i detta sammanhang också att det goda kreditmarknadsläget hade varit den faktor som avgörande bidragit till bostadsbyggandets kreditförsörjning.

Men det förhållandet att kreditförsörjningen under senare år har fungerat tillfredsställande bl. a. därför att de privata kreditinstituten inför hotet om ett nytt finansieringssystem för bostadsbyggandet finner det politiskt och psykologiskt nödvändigt att i större utsträckning och vid aktuell tidpunkt tillgodose kreditanspråken, kan enligt min mening inte försvara underlåtenheten att införa ett system som äger alla förutsättningar att fungera bättre och som ligger helt i linje med de politiska beslut som fattats beträffande bostadsbyggandet.

När det gäller markförvärven skall jag inte tvista om siffrorna men, statsrådet Holmqvist, markförvärvsfondens storlek är alldeles för liten, om den skall kunna bidra till kommunernas möjligheter att föra en aktiv markpolitik. Det kan de inte göra med ett anslag på 50 miljoner kronor – vi vet ju att kommunernas fastighetsförvärv under senare år uppgår till ett belopp av mellan 600 miljoner och 1 miljard kronor.

Jag övergår härefter till frågan om byggnadsmaterialindustrin. Vilka är det som bestämmer inom byggnadsindustrin? Staten satsar de stora pengarna, och kommunerna är ofta stora byggherrar, men vilka är det som bedriver produktionen, tillverkar byggnadsmaterialen och tar vinsten härav? Det är ett fåtal stora byggnads- och byggmaterialföretag, som är underställda storbankerna.

Den nya Skandinaviska enskilda banken kommer ytterligare att öka konsumtionen och fåtalsmakten. En enda bank kommer att behärska i stort sett hela kedjan från järn, stål, trä och cement till väggar, dörrar, fönster, inredning, kylskåp, strömbrytare, telefoner osv., kort sagt det mesta från källaren till skorstenen.

Det är också storbankerna som ligger bakom den omfördelning och sammanslagning inom byggnadsbranschen, som har aktualiserats och accentuerats framför allt sedan mitten på 1960-talet. Skandinavbanken har länge genom Custos, Företagsfinans m. fl. förvaltningsbolag dirigerat den stora gruppen, men på senare tid har också Handelsbanken och Enskilda banken fått upp blicken för de profiter som står att vinna, om man kontrollerar kedjor av byggföretag och byggmaterialproducenter.

Jag vill fråga inrikesminister Holmqvist: Är inte detta oroande?

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har visat på att det har tillsatts en utredning, som skall se över förhållandena inom byggmaterialindustrin. Det kan ju, herr Werner i Tyresö, vara ett uttryck för att regeringen har funnit det angeläget att se på vissa förteelser i detta sammanhang. Men jag tycker ändå att det vore angeläget för herr Werner att erkänna att det finns

andra områden, där vi kanske skulle önska att det i dag fanns mer av samverkan.

Det är visserligen sant att det finns sådana grupper som herr Werner talar om, vilka har fullständiga sortiment, men jag har nog ändå en känsla av att det på träindustriområdet fortfarande förekommer en stark splittring. Det finns många tegelföretag i vårt land, för vilka sannerligen inte det utmärkande är att man tagit till vara stordriftens fördelar.

Bilden är alltså inte så entydig som herr Werner gör gällande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Ang. erfarenheterna av viss social forskning

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Wiklunds* i Stockholm (fp) den 15 oktober framställda interpellation, nr 165, och anförde:

Herr talman! Herr Wiklund i Stockholm har frågat om jag vill redogöra för erfarenheterna av det arbete som bedrivs av samarbetskommittén för social forskning och för de projekt som finansieras genom ett särskilt anslag till försöksverksamhet på det sociala området.

Genom beslut den 18 april 1969 har Kungl. Maj:t förordnat att till socialdepartementet skall vara knuten en samarbetskommitté för social forskning. Kommittén har till uppgift att ta upp frågor om undersökningar av allmänt intresse som aktualiseras i det socialpolitiska arbetet och främja samarbete i sådana frågor mellan förvaltningen och den vetenskapliga forskningen. Det är här fråga om såväl behandlingsforskning som annan social forskning. Genom sin sammansättning har kommittén anknytning till berörda statliga myndigheter och forskningsorgan liksom till Svenska kommunförbundet och det sociala arbetet ute på fältet.

En av kommitténs sekretariat gjord kartläggning av forskningsprojekt och undersökningar på det sociala området har redovisats i Forskningsprojekt, undersökningar m. m. på det sociala området 1967–1969 (Ds S 1970:2). Kartläggningen avsåg att ge en överblick över avslutad, pågående och planerad social forskning samt andra undersökningar rörande sociala frågor. Dess syfte var också att i någon mån tillgodose det behov av information och dokumentation på området som finns hos olika intressenter, såväl forskningsinstitutioner och enskilda forskare som statliga och kommunala myndigheter m. fl. Kartläggningen skulle vidare tillsammans med ytterligare material ligga till grund för kommitténs fortsatta överväganden.

Mot bakgrund av bl. a. projektinventeringen har samarbetskommittén diskuterat behovet av forskning på olika sociala områden, forskningsprogram, forskningens roll för den sociala planeringen, samordningsfrågor m. m. Diskussionerna har bl. a. lett till att en särskild utredningsgrupp tillsatts inom samarbetskommittén i början av innevarande år med uppgift att göra en analys av behov, resursfördelning och inriktning av den sociala sektorns forskning och utvecklingsarbete samt forskningens och utvecklingsarbetets roll i den sociala sektorns planering. Gruppen har

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. erfarenheter-
na av viss social
forskning*

inlett sitt arbete med att utföra en enkätundersökning rörande den sociala sektorns forskningsresurser och deras fördelning på vetenskapliga forskningsdiscipliner och tillämpningsområden. Enkätmaterialen är för närvarande föremål för bearbetning. Resultatet av utredningsgruppens arbete torde i sin helhet kunna redovisas under senare delen av år 1972.

Fr. o. m. budgetåret 1970/71 finns under socialdepartementets huvudtitel ett särskilt anslag till Försöksverksamhet m. m. För nämnda budgetår har anslagits 2 miljoner kronor och för innevarande budgetår samma belopp, hittills alltså sammanlagt 4 miljoner kronor. Anslaget avser försöksverksamhet, utvecklingsarbete och undersökningar inom olika delar av det sociala området. Det gäller bl. a. prövning och utvärdering av nya metoder, men också andra undersökningar, som direkt siktar till en vidareutveckling av ett visst område, såväl när det gäller mål och metoder som organisation och resursanvändning.

Av anslagna medel har Kungl. Maj:t hittills anvisat närmare 2 miljoner kronor till ett tiotal olika projekt, avseende dels olika verksamheter för förskolebarn, dels en rad frågor rörande socialvård i allmänhet.

Ett stort projekt på förskoleområdet avser en undersökning angående integrering av handikappade barn i barnstugor. Projektet startade våren 1971 och beräknas vara avslutat vid årsskiftet 1972-1973. Ett annat omfattande projekt, som helt nyligen beslutats, gäller dels förskoleverksamhetens utformning och innehåll, dels utbyggnadsplaneringen för kommunernas insatser på förskoleområdet. Andra projekt på detta område omfattar bl. a. en undersökning rörande samarbetet mellan föräldrar och daghemspersonal.

När det gäller socialvård i allmänhet är det hittills största projektet planerings- och utvecklingsarbete för en socialcentral och fältorganisation i Tierps kommunblock samt i anslutning här till en undersökning angående samband mellan sociala och medicinska förhållanden. Syftet är att försöka tillämpa och vetenskapligt utvärdera helhetsprincipen i socialt arbete. Projektet påbörjades våren 1971. Medel har vidare anvisats för en utvärdering m. m. av försöksverksamhet vid vissa socialvårdskonsulentdistrikt. Nyligen har också medel beviljats till ett projekt, som syftar till att finna lämpliga former för samarbete inom det sociala området på det primärkommunala planet mellan olika myndigheter och huvudmän. Andra projekt gäller bl. a. åldringsfrågor och en undersökning rörande social rehabilitering inom ett bostadsområde. Ett annat projekt som kan nämnas avser viss försöksverksamhet rörande vård av alkoholmissbrukare.

Planeringen av samtliga dessa undersökningar har skett i samråd med socialstyrelsen. Enligt Kungl. Maj:ts beslut skall resultatet av undersökningarna redovisas till socialstyrelsen. Tidpunkten för dessa redovisningar är beroende av omfattningen av respektive projekt. Några av undersökningarna beräknas bli slutförda och redovisade inom den närmaste tiden.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Den bekanta signaturen Jolo berörde i sin tidning för den 14 september i år i ett kåseri de utmärkta socialvårdande apparater och organisationer som vi har och påpekade samtidigt hur klent det egentligen är med vår socialterapeutiska förmåga, vår förmåga att

verkligen ge bot och rehabilitering. Han gjorde det i följande ordalag: "Socialvården påminner mig om det stadium i u-båtens tekniska utveckling, då man lärt sig få ned den till botten men ännu inte kommit på hur man skall få upp den."

Antag att detta är sant bara till hälften! Det borde räcka för att starkt driva på en vetenskapligt förankrad utveckling, inriktad på att skapa bra, terapeutiska rehabiliteringsmodeller inom de olika områdena av socialvård i vidsträckt mening.

Mest besvärande och plågsam är den stora och svåra bristen på verkligt adekvat och därmed effektiv terapi för sådana socialt problematiska människor som alkoholister, narkomaner och kroniskt kriminella.

I detta läge för man debatten i socialpolitiskt intresserade kretsar efter i huvudsak två linjer:

1. Sätt in medel på att öka forskningsinsatserna, främst dem som avser behandlingsforskningen, och sök finna praktiska vägar för sådan forskning!

2. Satsa mera på *profylax* i dess olika former, inte minst då det gäller barn och ungdom och vad avser miljöerna, den *inre* miljön, t. ex., arbetsplatserna, och den *stora*, yttre miljön, boendeförhållandena och allt övrigt som ligger i regionalpolitikens förlängning.

Här gäller det alltså den första debattlinjen. Mitt eget intresse för social behandlingsforskning fångades och stimulerades på allvar i slutet av 1950-talet, då riksdagen skrev till regeringen och begärde en utredning om förutsättningarna att på viss plats försöksvis åstadkomma en förstärkning av de kriminalvårdande och socialvårdande institutionerna.

Uppdraget överlämnades till kommittén angående försöksverksamhet mot ungdomsbrottsligheten, där jag som ledamot fick en viss inblick i hur utomordentligt svårt och komplicerat och framför allt tidskrävande det är att bedriva meningsfull behandlingsforskning, och alltså inte bara i och för sig viktig deskriptiv social forskning -- som vi har ganska gott om, tycker jag för min del. Kommittén lämnade 1964 sitt betänkande med titeln Aktion mot ungdomsbrott, där en plan framlades för ett sju- à åttaårigt forskningsprojekt, inklusive inkörnings- och utvärderingstid, i en medelstor kommun till ett pris av 42 miljoner kronor. Det blev naturligtvis, herr socialminister, ingenting av med detta försök hur väl det än var planerat och vetenskapligt kalkylerat med kontrollort och allt.

Som ledamot av nordiska nämnden för alkoholforskning har jag sedan dess likväl haft ganska goda möjligheter att även en smula inifrån följa forskningsutvecklingen.

När vi före sommaruppehållet behandlade propositionen om socio-
nomutbildningen och i samband därmed inrättandet av en professur i socialpolitik och ett institut för social forskning, tog intresset för den speciella sociala behandlingsforskningen åter fart på många håll i landet. Som jag utvecklat i min interpellation håller den bristande förmågan till verklig rehabilitering av alltför många av dem som den sociala människovården har med att göra dock mera kontinuerligt i gång intresset för behandlingsforskning hos både dem som mer regelrätt sysslar med social verksamhet och åtminstone en viss del av allmänheten. Behovet av vetenskapligt belagd behandlingsmetodik eller -teknik gör sig alltså utan

*Ang. erfarenheter-
na av viss social
forskning*

avbrott påmint. Men detta behov aktualiserades nu på ett alldeles särskilt sätt. I trängseln i våras med andra viktiga riksdagsfrågor debatterades dock denna fråga just inte alls i riksdagen.

Nu har beslutet om det sociala forskningsinstitutet följts upp genom ett nyligen avgivet betänkande om mål, inriktning och organisation av institutets verksamhet och en i dagarna lagd proposition på grundval av detta betänkande.

Jag ber att få tacka socialministern för det snabba och utförliga svaret på min interpellation, som föranletts av vad jag nyss berörde, nämligen det starka behovet av hjälp från den sociala behandlingsforskningen till de olika sociala hjälporganen och ett översiktligt, offentligt och auktoritativt besked om vad som är under utveckling inom området för denna forskning. Bakom låg dock också – det vill jag gärna erkänna – en viss undran över hur det kan bli med samordningen mellan de forskningsaktiviteter som bekostas på utbildningshuvudtiteln och dem som socialministern har inflytande över via samarbetskommittén och forskningsanslaget under socialhuvudtiteln.

Interpellationssvaret ger god orientering och bra kompletterande information om nuläget rörande den sociala forskningen och även om den sociala behandlingsforskningen mot bakgrunden av stencilen Forskningsprojekt, undersökningar m. m. på det sociala området 1967–1969. Huvudsyftet med min interpellation är därmed uppnått.

Jag har dock behov av ett klargörande på en speciell punkt i svaret. Av slutet i andra stycket på s. 3 får man intrycket att vissa undersökningsprojekt gällande bl. a. åldringsvård, social rehabilitering inom ett bostadsområde och försöksverksamhet rörande vården av alkoholmissbrukare är aktuella för anslagsstöd. Men det framgår inte fullt tydligt om sådant stöd verkligen redan har beviljats till dessa projekt.

Sedan har jag alltså, särskilt efter läsningen av betänkandet om organisationen av och målsättningen för institutet för social forskning, funderat rätt mycket över hur man mer reglerat tänker tillgodose det naturliga behovet av samordning mellan verksamheter vid institutet för social forskning och övrig social forskning, främst då den som socialministern tar befattning med både i initialskedet och då slutprodukten i sinom tid kommer fram. Man bör ju effektivt undvika dubbelarbete, något som bl. a. forskningsberedningen i den rapport om samhällsforskning, som återopades av utbildningsutskottet i dess betänkande nr 11 i år rörande social utbildning och forskning, understryker. Jag har inte vid studier av organisationsbetänkandet avseende forskningsinstitutet eller av riksdagstrycket rörande den här frågan kunnat hitta något slags kopplingsschema avseende relationen mellan sociala forskningsaktiviteter under utbildningsdepartementet respektive socialdepartementet. Jag vill gärna säga att jag inte frågar för att jag är ute efter att påyrka resursöverföringar mellan departementen rörande den sociala forskningen utan för att just förebygga dubbelarbete. Jag är för övrigt fullt övertygad om att det på forskningsområdet i stort och kanske särskilt på det sociala forskningsområdet är enbart nyttigt med konkurrens och aktiviteter från olika håll för att driva på forskningen. Men detta utesluter ju inte samordning. Hur skall den ordnas? Är det t. ex. tänkt att professorn i

socialpolitik skall knytas till samarbetskommittén? Jag frågar därför att i propositionen 141 om det sociala forskningsinstitutet, som vi alldeles nyss har fått på riksdagens bord, talas om denne professors anknötning till samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet, till nämnden för socionomutbildning och till lärarrådet vid Socialhögskolan i Stockholm. Man väntar sig att det också skulle sägas någonting om att han naturligen även borde ingå såsom ledamot av samarbetskommittén.

Slutligen, herr talman, en liten detalj. I organisationskommitténs betänkande om forskningsinstitutet refereras till samarbetskommittén för social forskning och dess utredningsgrupp för resursinventering, som också socialministern i sitt svar omnämner. I betänkandet sägs att gruppen beräknas bli klar med sitt arbete nu i höst – i slutet av 1971, står det – men i interpellationssvaret nämns senare delen av 1972. Är det senare beskedet riktigast? Jag frågar om den här saken som ett ytterligare uttryck, herr socialminister, för den iver jag känner för att forskningsresultat skall komma fram inom rimlig tid, en iver som säkert socialministern också bär inom sig. Den iver drivs väl av den övertygelse man kan se formulerad i en inskrift på universitetet i Reykjavik: "Forskning främjar varje framsteg." Vi måste alltså främja forskningen för att främja framstegen och detta också på det sociala åtgärds- och behandlingsområdet.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag vill gärna understryka herr Wiklunds i Stockholm engagemang i de här frågorna. Det är inte första gången han och jag i riksdagen diskuterar forskningens betydelse för hela det sociala området, även om vi kanske inte har gjort det i denna kammare. Jag skall kommentera några av herr Wiklunds synpunkter och också söka besvara en del av de frågor han riktade till mig.

Vi har inom departementet haft en stark känsla av att på det sociala området över lag behövs en genomlysning, en bättre översikt. Jag tror också man kan säga att de inventeringar vi har gjort i olika avseenden har gett oss ett mycket värdefullt material.

Jag vill gärna betona att behandlingsforskningen självfallet är en av de allra viktigaste uppgifter vi har oss förelagda när det gäller att få bättre utgångspunkter för insatserna. Genombrottet för helhetssynen i det människovärdande arbetet och strävan inom såväl sjukvård som socialvård att satsa så mycket som möjligt på öppna vårdformer ställer naturligt nog helt nya krav på vård- och behandlingsarbetet.

Den inom samarbetskommittén gjorda projektinventeringen visade att många projekt gällde undersökningar rörande vård- och behandlingsmetodik. Från anslaget till Försöksverksamhet m. m. har medel beviljats till framför allt två undersökningar som direkt syftar till bättre behandling, samordning och rationalisering av arbetet ute på fältet. Till grund för undersökningarna ligger helhetssynen.

Den ena undersökningen är det s. k. Tierpprojektet, som jag omnämnde i mitt interpellationssvar och som bl. a. är inriktat på sambandet mellan sjukvård och socialvård, den andra är försöksverksamheten med social samverkan på det primärkommunala planet.

*Ang. erfarenheter-
na av viss social
forskning*

Torsdagen den
11 november 1971

*Ang. erfarenheter-
na av viss social
forskning*

Jag vill också säga till herr Wiklund att vi självfallet är ytterst angelägna om att medverka till att vi får en samordning till stånd, som så långt möjligt åstadkommer samlade effekter av de olika insatserna.

Herr Wiklund nämnde att det i dagarna till riksdagen har lämnats en proposition, i vilken föreslås att institutet för arbetsmarknadsfrågor den 1 januari 1972 ombildas till ett institut för social forskning. Institutets verksamhet skall gälla forskning på både det arbetsmarknadspolitiska och det socialpolitiska området. Den sociala forskningen förstärks som bekant med en professor i socialpolitik. I propositionen erinras om den verksamhet som bedrivs av samarbetskommittén när det gäller samordningen av den sociala forskningen. Det är naturligt att det nya institutet och samarbetskommittén nära samarbetar i frågor rörande den sociala forskningen.

Herr Wiklund frågade om de av mig i interpellationssvaret omnämnda projekten beträffande åldringsfrågor, en undersökning rörande social rehabilitering inom ett bostadsområde och slutligen projektet om en viss försöksverksamhet rörande vård av alkoholmissbrukare redan fått bidrag så att man kan starta de här forskningsobjekten. Mitt svar är ja – vi har i dessa tre fall bifallit de framställningar om medelstildelning som har gjorts.

De inventeringar som jag talade om skall naturligtvis också ligga till grund för fortsatta ställningstaganden på konkreta, bestämda områden. Det är ju i hög grad detta som är syftet med de insatser som samarbetskommittén har gjort och som vi i fortsättningen inom samarbetskommittén kommer att vara engagerade i.

Jag skall därför avslutningsvis bara säga att vi i det fortsatta arbetet funnit det angeläget att den analys rörande den sociala forskningens behov, resurser och inriktning som görs inom den särskilda utredningsgruppen nu skall bilda grund för de fortsatta diskussionerna och övervägandena inom kommittén. Kommitténs fortsatta verksamhet är därför i hög grad beroende av utredningsgruppens arbete.

I övrigt vill jag erinra om att kommitténs uppgifter är att ta upp frågor om undersökningar av allmänt intresse som aktualiseras i det socialpolitiska arbetet och främja samarbetet i sådana frågor mellan förvaltningen och den vetenskapliga forskningen. Kommittén skall vara en förbindelse-länk mellan forskningen och förvaltningen, ett gemensamt forum där frågorna tas upp allteftersom de anmäler sig. Jag tror att vi därigenom också kan lämna ett värdefullt bidrag till samordningen. Det är genom insatser av det här slaget som vi bör kunna åstadkomma bättre samordning och bättre samverkan på detta mycket viktiga fält.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Det är ju någonting ganska nytt med social forskning ordnad på det vis som vi nu resonerar om. Det är därför för tidigt att dra slutsatser om dess resultat. Vi får väl se om några år, om det då finns anledning att framställa någon liknande interpellation och göra ett försök till något slags utvärdering av vad detta forskningsfält kan ha givit.

Strängt taget skulle det ju gå till på det sättet, att vi forskade först och fick fram vissa resultat och sedan byggde upp den vårdorganisation vi

lämpligen borde ha med ledning av forskningsresultaten. Jag tänker t. ex. på helhetsprincipen. Jag är visserligen fullt övertygad om den principens riktighet utan forskningsrön – av praktisk erfarenhet och så – men det skulle ju vara väldigt bra att ha den belagd vetenskapligt i förväg.

Nu vill jag naturligtvis lägga till – och det är ingen särskilt originell synpunkt – att det väl blir så här, eftersom det ju gäller en experimentell forskning, det är en målforskning. Det ligger då i sakens natur att man forskar medan den verksamhet man söker genomforska försiggår. Man forskar i en pågående verksamhet, som man tror att man har lagt upp på ett riktigt sätt, och sedan söker man få forskningsresultat som bekräftar att det är så.

Jag vill till sist säga att jag är mycket tillfredsställd över beskedet om att positivt beslut fattats om anslag till de i svaret nämnda projekten rörande åldringsfrågor, en undersökning om social rehabilitering inom ett bostadsområde och ett projekt som avser försöksverksamhet beträffande vård av alkoholmissbrukare. Detta framgick inte fullt tydligt av svaret, tyckte jag, men vi har nu fått ett klart besked.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner

- nr 142 till skatteutskottet,
- nr 154 till trafikutskottet,
- nr 159 och 160 till jordbruksutskottet,
- nr 162 till skatteutskottet,
- nr 163 till jordbruksutskottet,
- nr 167 till justitieutskottet samt
- nr 174 och 175 till finansutskottet.

§ 15 Föredrogs och hänvisades motionerna

- nr 1521 och 1522 till finansutskottet samt
- nr 1523 till trafikutskottet.

§ 16 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 205 och 206.

§ 17 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

- Nr 139 angående finansiering m. m. rörande vissa statliga bolag
- Nr 152 med förslag till förordning om ändring i förordningen (1922:260) om automobilskatt, m. m.
- Nr 164 med förslag till lag om bestämning av volym och vikt, m. m.
- Nr 165 med förslag till lag om handel med ädelmetallarbeten
- Nr 166 med förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse, m. m.
- Nr 172 angående godkännande av avtal mellan Sverige och Norge för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet

§ 18 Anmäldes och bordlades motionen nr 1524 av herrar *Winberg* och *Nordgren* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 147 angående ändrad regional organisation av SJ.

§ 19 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framstälts, nämligen
den 10 november av

Nr 363 Fru *Anér* (fp) till herr jordbruksministern angående åtgärder mot tillförsel av vissa gifter till födan hos djur:

Anser jordbruksministern att Sverige vidtagit tillräckliga åtgärder inklusive forskning för att förhindra att aflatoxiner och andra mycotoxiner via fodermedel kommer in i födan hos djur och därigenom till människor och där framkallar ökad risk för cancer?

den 11 november av

Nr 364 Herr *Hagberg* (vpk) till herr finansministern angående storföretags investeringar i utlandet:

Hur ser statsrådet på att storföretag, samtidigt som de inför anställnings- och investeringsstopp i Sverige, gör stora investeringar i produktion i andra länder?

Nr 365 Fru *Eriksson* i Stockholm (s) till herr justitieministern angående tidpunkten för nedläggande av fängvårdsanstalten på Långholmen:

När avser Justitieministern att lägga ner Långholmen?

Nr 366 Herr *Bergqvist* (s) till herr finansministern angående tidpunkten för tillsättande av utredning om beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar:

När räknar regeringen med att kunna tillsätta den av riksdagen begärda utredningen angående beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar?

Nr 367 Herr *Brundin* (m) till herr statsministern angående förhandlingarna mellan Sverige och EEC:

Avser herr Statsministern att skyndsamt informera riksdagen om läget i Sveriges förhandlingar med EEC och därigenom bereda riksdagen möjlighet att debattera denna fråga?

Nr 368 Herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr finansministern angående tillhandahållandet av deklaraionsblanketter:

Vill statsrådet medverka till att deklaraionsblanketter finns tillgängliga i god tid så att någon fördröjning av den anledningen ej uppkommer i vad det gäller nästa års deklaraioner?

§ 20 Kammaren åtskildes kl. 16.38.

In fidem
LARS MÜNTZING

/Solveig Gemert